

DE BA ZUIN

Stemmen uit „De Gereformeerde Kerken in Nederland.”

(Ten voordeele van de Theologische School te Kampen.)

Vrijdag 5 November 1897.

Dagg. I : 4, Is het voor u liever wel de tijd/ dat gij woont in uwe gewelfde huizen, en zal dit huis woest zijn?

Joel II : 1a, Blaast de bazum!

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden, fr. per post f 1.50. Voor Oost-Friesland en Amerika f 1.75. Voor Z.-Afrika f 2.50. Abonnementen buiten het Rijk moeten per kwartaal vóór uit worden betaald. Afzonderlijke Nrs 12½ ct. Advertentiën van 1-10 regels f 1; elke regel meer 10 cis. Boekh.-advertentiën 3/2 maal.

UITGEVER:

C. PH. ZALSMAN, KAMPEN

Advertentiën en Bestellingen vrachtfrij te adresseren aan den UITGEVER G. PH. ZALSMAN te KAMPEN. — Kerkelijke Berichten en Stukken der Medewerkers aan den REDACTEUR, dHr. G. MULDER te KAMPEN. — Binnenlandsche Bladen, Intezenden Stukken en Werken ter recensie aan den HOOPDREDACTEUR te AMSTERDAM, Ds. W. H. GISPEN. —

Officiële Kerkelijke Berichten, Verslagen enz. (Uit Het Kerkblad van 5 November 1897, nr. 45.)

Bij dit nr. behoort een Bijvoegsel.

KAS VOOR EMER. PRED. - W. EN - W.

Deputaten der Alg. kas voor Emer. Pred., Pred.-Wed. en -Weezen komen door dezen tot de kerken, die in dit jaar de tweede collecte voor de Kas nog niet hebben gehouden, met het vriendelijk, doch dringend verzoek, dit zoo spoedig mogelijk te willen doen.

Bovendien richten zij tot de kerken in 't algemeen het verzoek, de derde collecte ook te willen houden, en deze vóór 31 December a.s. den Alg. Penningmeester te doen toekomen.

Namens Deputaten voorn., H. BRINK, Scriba

Oct. 1897.

BERICHTEN

VAN PLAATSELIJKE KERKEN.

ONSTWEDDE, 24 Oct. '97. Heden werd onder de leiding van onzen Consulnt, met bijna algemeene stemmen tot onzen Herder en Leeraar verkozen, de Weleroef Heer Ds H. D. Drenth te Nieuwolda. De Heere neigde het hart van dezen broeder, dat wij spoedig een verblijvend bericht ontvangen

Namens den Kerkeraad, H. KARSSENS.

OVERSCHIE, 27 Oct. '97. Bij de Geref. kerk alhier is beroepen: Ds. J. H. M. G. Wolf van Maasland

A. V. EIJK, Scriba

NIJEWOLDA, 31 Oct. '97. Hedemorgen maakte onze geachte Leeraar, Ds. H. D. Drenth, na den dienst des Woords der gemeente bekend, een roeping ontvangen te hebben van de Ger. kerk te Onstwedde en te Zalk.

Namens den Kerkeraad, J. DE VRIES, Scriba.

MIDDELHARNIS, 1 Nov. 1897. Gisteren was het voor kerkeraad en gemeente een blijde dag. Onze algemeen begerde Leeraar, Ds. C. S. Boss, werd in het morgenuur in zijn dienstwerk bevestigd door onzen geachten Consulnt Ds. A. Delfos, naar aanleiding van Jesaja 52 : 7. 's namiddags verbond onze nieuwe Leeraar zich op plechtige wijze aan de gemeente naar aanleiding van Jesaja 40 : 6-8. De Heere stelle Z.Eerw. alhier tot een rijken zegen. Tevens wordt alle sprekers en inzonderheid onzen geachten Consulnt, hartelijk dank gezegd, die ons in onze langdurige vacature zoo getrouw met raad en daad heeft bijgestaan.

Namens den Kerkeraad, M. KATS, Scriba.

P. S. Verzoeken beleeft alle stukken voor den kerkeraad te adresseren aan Ds. C. S. Boss.

SLEEN, 1 Nov. '97. Zoals wij hoopten en vurig verlangden, is het geschied. Zondag 31 Oct na den morgengodsdiens maakte onze geliefde Leeraar, Ds B. J. Lamberts, aan de gemeente bekend met vrijmoedigheid te hebben bedankt voor de roeping naar de Ger. kerk te Staphorst. Op verzoek van onderling Renting A.z., werd Z.Eerw. staande toegezongen Ps. 134 : 3, na eerst een enkel woord gesproken te hebben tot Leeraar en gemeente, hoe die als opnieuw weer aan elkander zijn verbonden en zijn blijven alhier ook voor de jeugd van groote betekenis is.

Namens den Kerkeraad, H. RENTING GZ., Scriba

BORGER, 1 Nov. '97. De dag van gister was voor onze gemeente een dag van vreugde. Moesten we ons vroeger behelpen in een bouwvallig kerkje in den achterhoek van het dorp, we mochten thans het voorrecht smaken op een der beste standu van ons dorp een doelmatige pastorie en een nieuwe smakvolle kerk in gebruik te nemen. Onze algemeen beminde Leeraar, Ds. G. Meijer, sprak in de voormiddag een hartelijk woord, naar aanleiding van 2 Kron 6 : 19, 20 & 21, terwijl in den namiddag Ds. J. G. W. Wissink van Gasselternijveveen handelde over Hebr. 12 : 28. Beide keeren was het kerkgebouw meer dan vol en was het gemeente aan te zien, dat het woord met de goedgezonden Psalmen in goede arde viel. 't Is nog dezelfde God, die Luther stonde, die thans nog in den achterhoek van Drente zijn woord niet onvruchtbaar laat, en zingen we met den grooten Hervormer: Een vaste burecht is onze God. Een toevlucht voor de zijnen enz. Tevens nemen we deze gelegenheid te baat, om de gemeenten, die door het heden eener collecte het hunne daartoe bijdroegen, hartelijk te bedanken. Ook brengen we onzen dank aan den architect en aannemer E. Warringa te Nieuw-Buinen, die voor weinig geld een doelmatige prachtige kerk daarstelde. Soli Deo Gloria!

Namens den Kerkeraad, L. VAN DIJK.

WILDERVANK, 1 Nov. '97. Hedenavond werd de kerkeraad alhier aangenaam verrast. Namens N. N. stelde een broeder hem acht honderd gulden ter hand. Aan Gode den dank, die het dezen broeder of zuster in het hart gaf. Vinde zijn voorbeeld hier en elders veel navolging

Namens den Kerkeraad, T. OEGEMA, Praeses, A. BROUWER, Scriba

DINTELOORD, 1 Nov. '97. Met hartelijke dankzegging aan den Heere en ook aan de geliefde zuster onzer kerk, Mejjfr. de Wed. P. M. Burgers geb. Vogelz., mag de kerkeraad berichten, van haar de som van f 1000 te hebben ontvangen voor de Geref. kerk alhier. Mocht de daad van deze zuster voor vele met aardse goederen bedeelde en prikkel en spoorslag zijn, om reeds wel te doen in het leven aan de kerk van Christus, en niet te wachten tot na den dood. Mochten wij allen, begeerig zijn om met David te kunnen zeggen: o Heere, wij geven 't als uit uwe hand, dan zouden we ook gezinsins ons loon verliezen. Dat 's Heeren zegen moge rusten op haar en hare gawe, is de wensch van kerkeraad en gemeente

Namens den Kerkeraad, P. W. VOGELAAR Jr., Scriba.

OMMEN, 1 Nov. '97. Gisteren na de godsdiensttoefening mochten wij het voor ons zeer verblijvend bericht uit den mond van onzen geliefden Leeraar vernemen, dat Z.Ew. voor de roeping naar de Ger. kerk te Genemuiden had bedankt. Wij hopen en bidden, dat zijn verder verblijf in deze gemeente, tot eer van zijnen grooten Zender en ten zegen voor ons moge verstreken.

Namens den Kerkeraad, J. KROON, Scriba.

GOUDA, 1 Nov. 1897. Gisterenavond nam onze Leeraar Ds G. J. D. Aalders, afscheid van de gemeente, met de voor, den uit Jer. 17 : 16. Een talrijke schare was opgekomen, waaronder afgevaardigden van kerk B alhier, van Reeuwijk, Sluipwijk en Oudewater, die mede hartelijk werden toegevoerd. De gemeente zong den scheidenden Leeraar toe Ps. 121 : 4

Namens den Kerkeraad der Geref. kerk A, J. v. OET, Scriba.

's-GRAVENZANDE, 1 Nov. 1897. Gisteren werd door zijn vader, den Weleroef Heer M. van Minnen van Utrecht, alhier in zijn heilig ambt bevestigd, onze Herder en Leeraar Ds A. H. van Minnen, naar aanleiding van 2 Cor. 3 : 5 en 6. Des namiddags verbond de nieuwe Leeraar zich aan zijn gemeente, sprekende over Ex. 33 : 14 en 15. De Heere doe verder zijn aanschijn over ons lichten en stelle onzen Leeraar tot een uitgebreiden zegen.

Namens den Kerkeraad, K. v. D. HOUT, Scriba.

N. B. Stukken voor den kerkeraad gelieve men voortaan te zenden aan: Ds. A. H. van Minnen.

MAASLAND, 1 Nov. '97. Onze geachte Leeraar, Ds. J. H. M. G. Wolf, maakte Zondag 31 Oct. aan de gemeente bekend, dat hij eene roeping van de kerk van Overschie had ontvangen, welke Z.Eerw. in ernstige overweging wenschte te nemen. Moge het des Heeren wil zijn, dat Z.Eerw. vrijmoedigheid vinde, die roeping niet op te volgen.

Namens den Kerkeraad, J. LOCK, Scriba.

BERICHTEN VAN CLASSES.

Classis Haarlem.

De vergadering der Classis Haarlem zal gehouden worden op Dinsdag den 14 December a.s., op gewonen tijd en plaats. Punten voor het Agendum worden ingewacht vóór of op den 22 Nov. bij den ondergeteekende.

D. TIBBEN.

Classe Goes.

In de heden gehouden vergadering der Classe Goes, is, na gehoord advies der deputaten Synodi ad Examina, met alle stemmen toegelaten tot den Dienst des Woords en der Sacramenten in de Geref. kerken, de Candidaat B. van der Werff, beroepen predikant te Kriningen.

De Heere stelle dezen broeder tot een eere zijns Naams, tot rijken zegen voor zijne kerken.

Namens de Classe, J. H. DONNER JR., Scriba.

Nieuworp, 28 October 1897.

Classis Stadskanaal.

De Classis Stadskanaal vergadert 10 Nov. e.k. Storting der coll. voor de kas »Em. pr. w. en -w.» en Studentenkas. Agendum: notulen, schri. ven v/h Curatorium, instructie's, commissie, verslag.

W. FOKKENS, Cl. Corr.

Stadskanaal, 29 Oct. '97.

VERSLAGEN DER VERG. VAN CLASSES.

Verslag der Classis Assen, gehouden 5 Oct. te Assen.

Ds. Zahn doet verslag van den Classicalen zendingdag gehouden te Assen, welke goed geslaagd mag genoemd.

Uit 't verslag der kerkvisitatoren blijkt, dat er enkele

gemeenten in een bloeienden toestand verkeerden. Aangaande een schrijven van Ds. E. Th. P. v. A. wordt besloten dezen broeder 10 gulden te zenden. Besproken wordt de zaak der Inwendige zending in Drente; als vaste bijdragen worden door de gezamenlijke kerken der Classis tachtig gulden toegezegd.

Een verzoek van Ds. Zahn, om te mogen collecteren voor een lokaal van Evangelisatie te Zuidlaren, meent de Classis met alle macht te moeten steunen.

Als Classicaal correspondent voor de Theol. School wordt benoemd: Ds. Zahn, die den kerkeraden verzoekt, hem binnen twee maanden op te geven den naam van den persoon, die zich tot dezen arbeid in de resp. gemeenten, beschikbaar stelt. De Classis geeft advies in een tuchtzaak.

STUDIE-FONDS, N.-HOLLAND.

Ten einde aanvragen te voorkomen om ondersteuning uit het Provinciaal Studiefonds der Geref. kerken in Noord Holland, aan welke deputaten, door de regeling van genoemd fonds gebonden, geen gevolg kunnen geven, wordt Art. 9 van genoemde regeling ter kennis gebracht van belanghebbenden:

Art. 9 van de Regeling van het Prov. Studiefonds in Noord Holland: Deputaten doen verslag van het gehouden onderzoek aan de eerstvolgende Prov. Synode, en verbinden daaraan een aanbeveling voor de te verlenen ondersteuning. De Synode zelve beslist, aan wien en voor welk bedrag de ondersteuning zal worden toegekend.

H. LOUMAN BEIJER, Secr.

Landsmeer.

ONTVANGSTEN.

Kerk te Hījum.

In hartelijken dank ontvangen van de Geref. kerk te 's-Grave B f 5.—; id. Gauw f 7,45. Wie helpt verder? De helft van de opgevraagde som is nog niet aanwezig, terwijl de schuldeischer steeds sterker op afbetaling blijft aandringen. Verloos ons toch uit deze moeilijke omstandigheden! Wij doen nogmaals een beroep op de eenheid der kerken.

Namens den Kerkeraad, Ds. G. WIERSMA.

Ontvangen voor de Evangelisatie in de Prov. Groningen.

De helft eener coll. gehouden op den Classicalen Zendingdag te Winsam f 26,20 Van eenige catechisanten te Warfum f 1,40

Warfum, 2 Nov. '97. P. POSTEMA, Penningm.

Ontvangen voor de Theol. School.

Van de Gemeente te: Meppel f 45,18 Leimuiden (1/2 Coll.) f 1,78 Ruinerwold - 14,05 Nieuwkoop id. - 1,— Nijveen - 7,18 Nieuveen id. - 3,36 Zuidwilde - 4,81 Noorden id. - 1,11 Axel B - 11,62 Oudshoorn id. - 3,72 Dalfsen - 4,70 Waarder id. - 3,83 Bergentheim - 3,75 O. Wetering id. - 5,60 Den Ham 1e Coll. - 11,50 Woerden id. - 5,45 Den Ham 2e Coll. - 12,15 Woubrugge id. - 1,24 Ter Aar (1/2 Coll.) - 0,81 Zevenhoven id. - 2,15 Alfen a/d Rijn id. - 13,69 Zwammerdam id. - 5,54 Bodegraven id. - 12,40 Van een broeder en zuster te Uithuizen - 1000,—

Middelstum, 1 Nov. 1897. J. NEDERHOED, Penningm.

Ontvangen voor de Kas ten dienste van Em. Pr., Pred. Wed. en -Weezen

2e Coll. f 12,— Arnemuiden f 2,80 Dussen - 8,— Domburg - 4,75 Meeuwen - 2,80 Grijskerke - 12,90 Sleeuwijk - 4,03 Koudekerke - 12,76 Waardhuizen - 3,10 Gapinge - 1,28 Nieuwendijk - 23,— St-Laurens - 3,97 Werkendam A - 14,09 Meliskerke - 6,73 Werkendam B - 12,— Middelburg A - 23,30 Breda - 6,39 Middelburg B - 14,52 Dinteloord - 17,56 Middelburg C - 24,12 Moerdijk - 1,50 Oost-Capelle - 6,92 Oosthem - 4,65 Serooskerke - 15,65 O. en W. Souburg - 11,67 1e Coll.

Dinteloord - 20,19 Veere - 8,07 3e Coll. Vliissingen A - 21,14 Geesteren-Gelselaar - 11,84 Vliissingen B - 13,77 Vrouwenpolder - 4,63 In het Kerkblad van 22 October staat: Schoondijke f 10,— moet zijn: Scharendijke. Schrans bij Leeuwarden, G. J. BRUGSMA, Algemeene Penningmeester, 30 October 1897.

Ontvangen voor de Zending.

Door D. de Bruijn IJz., gev. in 't kerkz. te Hazerswoude. Bestemming: Soemba, Kabaniroe Zend. C. de Bruijn IJz. Doel: Bijbel- en boekenfonds ter gratis verspreiding f 10,— Door Ds. Meijnen uit 't busje van Mej. Krol van Dellen te Rinsumageest - 1,75 Van H. de V. en B. T. te Hallum - 1,— Door C. de Mildt te 's-Hertogenbosch v/d Ger. Knapenver. - 2,50 Door idem, bijeenverz. door C. de M. - 1,30 Door H. J. Volkers, te Enschede gev. in de coll. v/d armen in kerk B met opschrift: „Uw Koninkrijk kome” - 10,— Door idem, coll. bij de feestviering met de kind. de Zondagssch.-Ver. „Het erfdes Heeren” - 2,06 Door Roelf Janssen te Ternaard, gem. Vries, v/d Centsver. - 7,— Door Dr. Franssen te Winterswijk, van N. N. - 1,— Door den Hr. A. v. d. Haar uit 't busje v/d Chr. School te Vorden - 2,—

Kamperland f 9,35 Oosterland - 5,70 Wisskerke - 2,08 Scharendijke, nagek. - 2,— Bronnswaarden - 9,68 Haamstede - 8,90 Zonnenaire - 2,95 Dorlrecht C - 75,57 Geersdijk - 1,— Zwijndrecht - 19,01 Door Ds. Donner wat volgt: Uit de catechis. bus van Ds. Holster te Leiden - 5,— Van de Meisjaver „Tryfosa” te Utrecht - 1,50 Van H. Homan te Hoenderlo - 2,50 Door A. Warnaar, v/e bejaarden vriend der Zend. uit Amerika - 12,50 Van N. N. te Zoltkamp - 1,— Door R. Sikkema, v/d Chr. Jongel.-Ver. „de Heidenpenning” te 't Zand - 44,65 Van A. Gruijs te Zaandam, opbr. van gebr. postzegels - 2,40 Door Ds. Renkema, 3 giften van f 1,— gev. in 't kerkz. te Rijnsburg - 3,— Van Mej. Schlegel te Leiden - 2,— „ Balder te Den Haag - 5,52 Door J. Rozema, v/d Chr. Jongel.-Ver. te Kornhorn - 1,04 Van Mej. de Wed. Wibben te Middelstum - 4,50 Door Mej. M. A. Rijnsborgh, v/d Vrouwenver. „De Heere zal het voorzien” te Schiedam - 6,76 Door S. v. d. Vrede, v/d Chr. Jongel.-Ver. te Biezevingen - 2,50 Van N. N. te Spui bij Ter Neuzen - 5,— Van de Wed. v. Elburg te Ommen - 1,52 Doersborgh, 30 Oct. 1897. B. DE MOERS, Quaestor.

N. B. Door ons is ontvangen een postwissel, afgezonden door Jan Mulder, Penningm. v/d Chr. Jongel.-Ver. Op het strookje was noch het bedrag, noch de plaats van afzending aangegeven, en bij afscheuring van den postwissel door ons daar niet op gelet zijnde, kunnen wij dien niet verantwoord. Verzoeken daarom beleeft, den afzender ons even per briefkaart het bedrag te willen melden.

J. H. DONNER.

Leiden, 29 Oct. 1897.

Zending onder de Joden.

Door H. de Bruijn. Alfen a/d Rijn: van de Geref. gemeente te Alfen, en Aarlanderveen f 5,— Door M. Drogen, Oud-Vosmeer: van de Jongelingsv. - 1,25 Door W. Warnaar, Sassenheim: van een bejaarden broeder in N. Amerika - 12,50 Door W. Dijk, 's-Gravenhage: van de Jongelingsv. „Tim. 2 : 19” - 10,— Uit het busje van Mej. wed. J. Wibbens, Middelstum - 4,50 „Broeders! de toegeneheden mijns harten, en het gebed dat ik tot God voor Israël doe, is tot hunne zaligheid.” Als we dit woord van den grooten apos. el goed lezen, is het ons onmogelijk om koud te blijven in betrekking tot de Joden; dan dringt juist hun diepe val tot arbeid en gebed. En dat dit werkelijk ook geschiedt, blijkt o. a. alweer uit de onderscheidene giften, die uit Zuid en Noord, en zelfs uit Amerika ons weer toestroomden. Voor die giften zegt hartelijk dank

de Penningmeester,

Waddingveen, 29 Oct. 1897. E. KROPVELD.

Zie vervolg in het bijvoegsel.

Schriftbeschoewing.

Het heilig Evangelie naar Johannes.

XXV.

HOOFDSTUK III.

Maar waarom is deze geboorte uit water noodzakelijk? Wanen wij niet, dat de ingang in het koninkrijk der hemelen soortgelijk aan een uiterlijke handeling verbonden zou zijn, als de toetreding tot de Mozaïsche theocratie verbonden was aan de besnijdenis. De reden ligt in iets anders, daarin namelijk, dat zich in dezen doop geestelijke dingen belichamen, die tot de opening in het koninkrijk onmisbaar zijn. In dezen doop toch belichaamt zich vóór alles de bekeering; daarna droeg hij zelfs zijnen naam. Wie zich tot den doop overgaf, bekende vooraf zijne zonden; hij legde er eene bekentenis mede af van zijn onvermogen, om zich van zijne zonden te reinigen, en van zijn verlangen, om van zijne zonden gereinigd, door tusshenkomst van den Messias in de volle gemeenschap des zoons met God te worden opgenomen. Dat de mensch deze bekeering in de overgifte tot den doop belichamen moest, verklaart zich daaruit, dat God dezen innerlijken ommekeer eerst dan als echt stempelt, als zij zich in de overgifte tot den doop openbaarde, behalve in het geval, dat de gelegenheid er toe afgesneden mocht zijn. Willekeurigheid was dit niet. Niet alleen toch is ons leven in de zonde eene openbare handeling geweest, die reeds hierom door eene openbare handeling herroepen moet worden, er is meer. Het koninkrijk van God is een publiek, een historisch verschijnsel; daarom moet men er zoowel op uiterlijke als op innerlijke wijze worden ingelijfd. Daarbij wordt de bereidvaardigheid tot den doop geëischt, als proeve van de waarachtigheid der bekeering, naardien men er met heel de wereld door breekt, en er den smaad des koninkrijks door deelachtig wordt; mag zij dit in onze dagen slechts onder bijzondere omstandigheden zijn, in de dagen van Jezus was zij eene proeve van betekenissen.

Werd nu den doopeling op zijne bede de doop toegediend, dan ontving hij er eene Goddelijke verzekering in, dat hij gewasschen was van zijne zonden, Hand. 22: 16, ja, meer nog, dat hij straks, door de mededeeling des Heiligen Geestes aan zich, in de volle zoonsgemeenschap met God zou worden aangenomen. Verklaarde de doopeling zijnerzijds, dat er tusshen de zonde en zijn persoon eene breuk was gekomen, zoo, dat hij zijn wil uit zijn doen teruggetrokken had, God sprak nog krachtiger. Hij zette er het zegel op door in den doop te verklaren, dat Hij hem vrijmaakte, lossprak van zekeren last, die op hem rustte. 't Was de verbintenis om der zonde dienstbaar te zijn, tot straffe er voor, dat hij zich aan haar overgegeven had. Gebonden toch is de mensch aan de zonde, eerst om haar als een slaaf te dienen, daarna om haar op zijne kosten aan zich te laten oordeelen. Maar nu verzekert hem God, dat hij van alle verbintenis tegenover haar ontslagen, en hergeven is aan zijne oorspronkelijke bestemming, die om God te dienen, en dat Hij den Geest zal ontvangen, die hem tot deze bestemming opleidt. Gode mag hij weer leven; met Hem zal hij in gemeenschap staan, niet, gelijk in de dagen der oude bedeeeling, op den afstand van een knecht, Gal. 4: 1, maar in de gemeenzaamheid van den Vaderzeggenden zoon, vs. 6; daarom zal Hij ook Gods heerlijkheid erven, Rom. 8: 17. Dit alles werd aan den geloovigen doopeling door dezen doop van Godswege beteekend, dat is, op rechtskrachtige wijze verklaard, zoodat hij in zijn doop een akte-stuk, een bewijsstuk ontving, dat hij niet alleen in het koninkrijk, tegenover zijne dienaren en zijne kinderen kon laten gelden, maar ook tegenover God zelve. Als een met zonde belaste in het water afgedaald, rees hij er uit op tot iets nieuws, namelijk tot een schuldloos, Hand. 2: 38, geheiligd, Rom. 6: 4, mensch, dood voor de zonde, hergeven aan God, Rom. 6: 11. Daarom heet deze oprijzing uit het water eene geboorte uit het water; er is waarlijk een mensch verschenen, die, zooals hij nu is, er vroeger niet was. Daardoor dat Jezus de geboorte uit water en de geboorte uit Geest samenvalt, zien wij den weg gebaad tot de bekende breedte opvatting der wedergeboorte, waarbij de bekeering, ja, de geheele wederaaneming en wederoprichting van den gevallen mensch in haar begrepen werd. Toch onderscheidt Jezus de geboorte uit den Geest als iets voor zich; dit blijkt daaruit, dat Hij vs. 6 en 7 uitsluitend van haar spreekt. Er is eene geboorte uit den Geest, die de geboorte uit water, en datgene, wat deze tot waarheid maakt, de zinsverandering en den levensommekeer, voorafgaat, en deze laatste mogelijk en zeker maakt. Johannes' doop is een doop der bekeering;

maar de bekeering zelve is 'een vrucht van de geboorte uit den Geest. Eene verborgenheid roert Christus aan, als Hij van deze geboorte spreekt, wier ondoordringbaarheid zich reeds afspegelt in het ondoordringbaar donker, dat de wording van het menscheijk wezen in den moederschoot omgeeft. Eene geboorte uit Geest is zij in onderscheiding van de geboorte uit water, onzichtbaar, terwijl deze zichtbaar is, als hare belichaming en openbaring naar buiten. Zij is geene geboorte tot Geest, maar uit Geest; Geest is het element, waaruit de herborene te voorschijn komt — men lette er op, dat Christus in het onbepaalde van Geest spreekt, wijl Hij niet op den werker der wedergeboorte, maar op de natuur van het element, waaruit men wedergeboren wordt, de aandacht vestigen wil. Toch heeft Hij kennelijk het oog op den Heiligen Geest Gods; deze is de Adem, die van God uitgegaan, den mensch, dien Hij aanblaast, een leven mededeelt, dat van aard heilig is. Geen oud wezen wordt hier vernietigd, en geen nieuw wezen wordt hier verwerkt; de wedergeborene blijft dezelfde persoon en behoudt zijne eigene lichamelijke en zedelijke eigenschappen en eigenaardigheden, maar God formeert in den mensch een nieuw hart, een nieuwen geest, zoodat de mensch in zijn denken en willen omgezet wordt, en wel zoo, dat hij God kent en God beoogt, vernieuwd tot kennis, Col. 3: 10, en heiligheid, Ef. 4: 24, naar het evenbeeld Gods. Verriede de mensch in zijne redelijkheid en macht, dat de stof, waaruit hij gemaakt was, door Gods adem was aangeblazen, hier geschiedt iets soortgelijks. Dat Gods Adem hem van binnen herschapen heeft, toont hij, door zich Gode te heiligen. Thans eerst beantwoordt hij aan wat een mensch behoort te zijn. Er ontbreekt iets aan den mensch, zoolang hij geen hooger leven dan het lichamelijke en zedelijke leven bezit; volledig is de mensch alleen dan als hij Gods heilig leven medeleeft.

Als Jezus nu zegt, dat men uit water en Geest geboren moet zijn, om het koninkrijk Gods in te gaan, spreekt Hij nog sterker dan zoo even in vs. 3, toen Hij zeide, dat men wederom geboren moest worden om het te zien. Door koninkrijk Gods verstaat Hij de nieuwe orde der dingen, die door zijne tusshenkomst intreden zal, en wier eigenaardigheid hierin bestaat, dat God, op den grondslag eener eeuwige verzoening des volks, zijn volk regeeren en verzadigen zal door zijnen Geest, om het deelgenoot zijner heiligheid, macht en heerlijkheid te maken. Wie in dezen staat van zaken mede ingaan wil, en zoo voor zijn persoon de zegeningen deelachtig worden, door de profetie aan Abrahams zaad toegezegd, moet er door geboorte toe komen, door geboorte uit water en Geest. Een andere weg is er niet, ja, kan er niet zijn.

(Wordt vervolgd.)
VAN ANDEL.

AAN EEN VRIEND TE JERUZALEM.

Waarde Friend,

De omstandigheden, waaronder de „Protestanten” in Nederland de Kerkhervorming der 16e eeuw herdacht hebben, zijn, in vele opzichten, merkwaardig te noemen.

Merkwaardig allereerst, door de macht die Rome weder heeft verkregen in het Geuzenland dat, meer nog dan andere landen, radicaal en voor altijd, met Rome scheen gebroken te hebben.

Dit verschijnsel leert ons, welk een kracht er in beginselen schuilt.

Trots alle verbodsbepalingen, trots de openbare meening, trots alles, heeft het vroomste en beste deel van Rome's kerk, door een onverzettelijk en onbewegelijk conservatisme, zich, in alle stilte en in verborgen plaatsen, weten staande te houden. Het heeft op alles gelet, met alles meegedeeld, altijd geleid door éne gedachte, en één doel voor oogen gehouden, — tot dat de ure daar was, waarop het weder publiekelijk ter mis kon gaan. En elke kerktoerenspit, en elk klooster, en elke school, en elke instelling, elke bisschop, elke courant, en de internuntius, de Pauselijke gezant bij het Nederlandsche Hof verkondigen luide de waarheid van het gezegde: „een aanhouder wint.”

Dit verschijnsel zou bijzonder leerzaam zijn voor de Protestanten in het algemeen en de Gereformeerden in het bijzonder, indien men een oog had om te zien en een hart om op te merken, meer gewicht hechtende aan zelf-onderzoek en zelfkennis dan aan anti-papisme.

Maar als Protestanten spreken van „de zonde der zestiende eeuw”, daarmee bedoelende, wat in de geschiedenis de Reformatie der kerk of Kerkhervorming heet, en dan nog Protestant blijven, is het niet zwaar om te verstaan, dat die reformatie tegenover Rome een droevig figuur maakt, en Rome, met steeds grooter zelfvertrouwen, op elk levensterrein zich laat gelden.

Wellicht begrijpt ge niet, wat zij bedoelen, die spreken van de zonde der 16e eeuw.

Laat mij u dan mogen zeggen, dat zij daarmede bedoelen de scheure, die toen in de zichtbare eenheid der kerk gekomen is. Zij keuren niet af het optreden tegen de dwalingen en afgoderijen, het prediken en leeren van het zuivere Evangelie; maar het conflict, de scheuring die naar aanleiding daarvan ontstaan is dat is het, wat zij afkeuren en betreuren.

Dus: een reformatie in den geest van Erasmus, een hervorming des levens in den geest van Thomas à Kempis en de Broeders des Gemeenen Levens, zouden deze „Protestanten” prefereren, boven een kerkhervorming en kerkinrichting in den geest van Calvijn?

Zoo is het.

Reformatie, mits met behoud van de uitwendige, zichtbare eenheid der kerk.

En zoo zou het ook gegaan zijn, als de menschen het maar voor 't zeggen hadden, hoe zij 't hebben wilden.

Het is echter gebleken, dat wie waarlijk reformatie zoekt, en wie gedreven wordt door een macht tegen welke hij zich niet kan verzetten, omdat God zich in de dingen mengt, — niet doen kan, wat hij wil en niet bereikt, wat hij beoogde.

Reformatie zonder botsing of scheuring is niet denkbaar op deze zondige wereld. Ook Christus is gekomen om het zwaard te brengen, en geen uitwendigen vrede. En allerminst is dit denkbaar in toestanden als in de 16e eeuw bestonden. Toen was er nog geen leervrijheid in de kerk. De kerk beschouwde zich als den pilaar en de vastigheid der waarheid, en de burgerlijke overheid, als Gods dienaresse, geloofde vastelijk datgene te moeten straffen, wat de kerk oordeelde dwaling te zijn, en te moeten nederwerpen het rijk des Satans en allen valschen godsdienst te moeten uitroeien.

Hoe was nu botsing te voorkomen?

Alleen, wanneer Luther de gedragslijn had gevolgd van wijlen Ds. Molenaar in 1827, en het hoofd in den schoot had gelegd, zoodra hij van hoogerhand gewaarschuwd werd.

Maar nu dit niet geschied is, nu Luther ten laatste gezegd heeft: „Ik kan niet anders, God helpe mij!” nu krijgt hij de schuld van de kerk te hebben verdeeld en gescheurd, en revolutionair zich te hebben verzet tegen zijn geestelijke en wereldlijke overheid.

Onder de macht van deze overlevering leeft groot en klein, geleerd en ongeleerd, aanzienlijk en gering in de Pauselijke kerk. En zoo ver is het gekomen, dat ook Protestanten zich in dien geest uitlaten en spreken, niet van de gezegende Kerkhervorming, maar van de zonde der 16e eeuw.

Deze Protestanten leven, voor hun bewustzijn, in de zonde der afscheiding en der scheurmakery, zou men zoo zeggen, maar hebben den moed niet dit te belijden, den zondigen weg te verlaten en tot de éne kerk en de eenheid der kerk terug te keeren.

Hoe jammer, zou men haast zeggen, dat de kerk in de 16e eeuw de leervrijheid niet huldigde! Had zij dat slechts gedaan, de breuk ware voorkomen, de eenheid bewaard gebleven.

Maar over deze negentiende eeuwse wijsheid kon de zestiende eeuw nog niet beschikken. Hoe diep de kerk ook toen gezonken was, zij erkende nog altijd onderscheid tusshen waarheid en leugen, zij geloofde nog de waarheid te moeten belijden en de leugen te moeten weerstaan, te straffen en uit te roeien. Daardoor werd de breuk onvermijdelijk.

Evenals nu in onze dagen de breuk van de Ned. Herv. kerk geweten wordt aan de afgescheidenen en doleerenden, en, wat voor dezer conscientie gehoorzaamheid aan Gods Woord is, door de Ned. Hervormden een revolutionaire daad genoemd wordt, zoo beschouwt de Roomsche ook de historie van de 16e eeuw, en wat de Protestanten een zegen noemen, acht hij een vloek; wat voor den Protestant een werk Gods is, is voor hem een werk van Satan, en wat Luther en Calvijn spraken en deden in gehoorzaamheid aan Gods Woord, het is voor 't bewustzijn van den Roomsche niets anders dan vleeschelijke zin, opstand tegen den Heere en zijnen Gezalfde, goddeloos verzet tegen de door God gestelde machten in kerk en staat: revolutie.

De Ned. Hervormde, die aan zijn kerk, en aan zijn kerk alleen, de eigenschappen toekent van de eenig ware kerk van Christus, ziet van hetzelfde hooge standpunt op de Gereformeerden neer als de Roomsche dit doet op de Protestanten. Met dit onderscheid evenwel, dat de Roomsche belijdt, dat zijn kerk bestuurd wordt naar den wil des Heeren, door Christus haar hoofd, die zijn vertegenwoordiger op aarde heeft, en dat ongehoorzaamheid aan Christus' vertegenwoordiger ongehoorzaamheid tegen Christus zelf is; terwijl de Hervormde een streng onderscheid maakt tusshen de kerk en het bestuur der kerk, daarbij tevens zorgdragende om het bestuur der kerk te behooren, ten einde niet uit de kerk verwijderd te worden.

Als men deze dingen klaarlijk ziet, leert

men verdraagzaam te zijn en te kiezen voor zichzelf. Maar dat moet niet zoo verstaan worden, dat wij ons geheel los gevoelen van anderen, die een even dierbaar geloof met ons ontvangen hebben. Ik voor mij heb nooit in eenige betrekking tot de Ned. Herv. kerk gestaan dan dat ik er, kort na mijne geboorte, den H. Doop ontvangen heb, eer nog de afscheiding in ons land begonnen was. En toch heb ik in klimmende mate, altijd gevoeld een iets, een neiging, een betrekking, ik weet niet hoe ik 't noemen moet, tot die kerk, zooals ik die nooit had b.v. tot de Luthersche of Doopsgezinde. In de Ned. Herv. kerk zie ik de historie van ons volk, en de oorsprongen en lijnen van ons eigen, geestelijk en kerkelijk leven. En als men mij nu nog toeroept: bemoei u toch niet met onze (Ned. Herv.) kerk, gij hebt er immers niets mee uit te staan, gij zijt immers nu zoo Gereformeerd, zoo gelukkig in uw A- en B-kerk, dan maakt dit steeds op mij een zeer gemengden indruk. Er ligt in die vermaning iets, dat men beter gevoelen dan in woorden omschrijven kan. Er ligt eenige geraaktheid, eenige onwelwillendheid, maar ook enig diep gevoel in, dat men de feiten, waarop wij wijzen, niet kan ontkennen, maar liever had, dat wij er over zwegen en de aandacht der menschen er niet op vestigden; om des te sterker te blijven in zijn beweren, dat wij, of onze ouders, „gedeserteerd” zijn; dat wij of onze ouders, eene ongereformeerde daad hebben gedaan, door ons niet te onderwerpen aan de kerkelijke besturen, van welke men dogmatisch beweert, dat zij de kerk niet zijn.

Een bewering, zoo men wil, die alleen door kranken van geest zal tegengesproken worden. Wie heeft ooit beweerd, dat de Paus de kerk is?

Maar daaruit volgt dan ook, dat wie weigert den Paus te gehoorzamen en deswege door hem in den ban wordt gedaan, niet gezegd kan worden zich van de kerk te hebben afgescheiden.

Aangenomen, dat het tegenwoordig kerkbestuur der Ned. Herv. kerk niet is de Ned. Herv. kerk, dan volgt hieruit, dat wie weigert de uitspraken, de reglementen en wetten van dat bestuur te gehoorzamen en deswege, door dat bestuur, van zijn ambt ontzet of van het lidmaatschap vervallen wordt verklaard, niet gezegd kan worden van de Ned. Herv. kerk zich te hebben afgescheiden.

Het is echter bekend en al den volke luidbaar geworden, dat de staatsmacht in 1834 en volgende jaren, en de rechterlijke macht, tot op dit oogenblik, en het bedoelde kerkbestuur zelf, een gansch andere beschouwing huldigen. Ongehoorzaamheid aan die besturen wordt wel degelijk geacht te zijn een strafbaar feit, dat uitloopt op ontzegging van het lidmaatschap der kerk en verlies van alle geestelijke en stoffelijke rechten aan dat lidmaatschap verbonden.

Die dogmatische onderscheiding van kerk en kerkbestuur is een loutere abstractie, die in de college-kamer zeer interessante bespiegelingen kan voortbrengen, maar in de praktijk uitloopt op mystificatie, waarvan duizenden geloovigen nog het slachtoffer zijn.

Neemt gij dit een en ander in aanmerking, dan kunt gij wel begrijpen, dat we op 31 October niet gestemd waren tot feestvieren, maar veelmeer in een weemoedige stemming verkeerden. Voor ons is het dan geen feest van de „vrije gedachte”, maar veelmeer een aanleiding tot smart en gevoel van schuld; een aanleiding tot het belijden van ontrouw en afval, als we zien op den algemeenen toestand, en de ontzettende macht van het onware in het leven.

Zien wij daarentegen op de herleving van de Gereformeerde beginselen, en de ontwaakte belangstelling voor die beginselen ook in de Ned. Herv. kerk, in de wetenschap, in het kerkelijk leven, in het staatsleven en sociale leven, o, dan vervult ook weder stille dank ons hart, en bidden we in blijde hope: Uw werk, o Heere! houd dat in het leven, in het midden der jaren.

Van harte,
T. t.
GISPEN.

Politieke Beschouwingen.

Het is inderdaad tegenwoordig niet gemakkelijk zich eene juiste voorstelling te maken van den staat van zaken in de Transvaal. Vast staat dat de berichten in de Johannesburgse en Kaapsche pers, in den regel, zeer overdreven zijn, in Engelschen, d.i. anti-Transvaalschen geest. Zoo men ze mocht gelooven, zou er niets dan ellende te verwachten zijn tengevolge van het slechte bestuur der Boerenregering, gelijk men zegt. Men zal echter wel doen aan zulke berichten niet al te zeer geloof te slaan; ze zijn reeds te dikwerf gelogenstraft. Maar aan den anderen kant mag ook niet voorbijgezien worden, dat er moeilijkheden en wel niet van geringen aard bestaan. Er moet in vele opzichten met den dusverre op menig gebied gevolgd gang van zaken gebroken worden. Maar dat is in den regel niet gemakkelijk en vooral niet in de Transvaal. Men gaat er niet zoo licht af van hetgeen tot nu toe gewoonte was en in den vroeger, veelszins geïsoleerden, toestand dikwijls ook zeer

goed gewerkt heeft, bijvoorbeeld concessien, die een monopolie karakter droegen. En dit te minder omdat velen van hen, die veranderingen eischen, zich wel wat te weinig bekommeren om 't belang van den Staat, indien het hunne maar gebaat wordt. Ook aanvaardt men van de zijde der Boeren niet licht een betere wijze van administreren en besturen in bijzonderheden. Zij die daarop 't sterkst aandringen zijn voor niet weinigen, en in betrekking tot sommigen ook niet zonder redenen, zeer verdacht. En 't wantrouwen werkt daar zeer sterk in allerlei kringen. Dat de bejaarde President, Krüger, te midden van dit alles een zware taak heeft te vervullen, lijdt geen twijfel. Met velen en velerlei heeft hij te rekenen. En daarbij komt dan nog weer de drukte voor de aanstaande presidents-verkiezing met velerlei intriges, zelfs onder de Boeren-leiders. Toch zijn wij niet zonder hope, dat hij de moeilijkheden ook ditmaal, onder den zegen des Heeren, zal te boven komen, en 't land zachtken aan weer tot ontwikkeling in goede richting zal geraken.

Maar wat zal er van den toestand in Oostenrijk worden. Reeds dagen achtereen houden de Duitschers in den Rijkswaad alle afdoening van zaken tegen, ofschoon de minister Badeni met de meerderheid alles in 't werk stelt, dit te voorkomen. Doch niets baat, zelfs eene beslissing van den voorloopigen „Ausgleich” met Hongarije ten opzichte van de financiële bijdragen, die beide deelen der monarchie zich voor 't gemeenschappelijk bestuur hebben te getroosten — is door dit immerdoor sprekend en altijd schreeuwend obstructionisme niet te verkrijgen. Een van beide moet geschieden: of de Rijkswaad moet onthouden of minister Badeni moet ontslag krijgen, want anders wordt de staatsmachine gewis tot stilstand of breuk gebracht. Nu echter de oude keizer in Weenen is teruggekeerd heeft zich de hoop verlevendigd, dat het hem gelukken zal nog een uitweg te vinden, gelijk hij ook vroeger dikwijls den gang in de machine hield. Maar hoe dat thans zal kunnen, is allesbehalve duidelijk. Laat ons geduld hebben; in een land als Oostenrijk kan de keizer alicht door een autoritair maatregel tot stand brengen wat elders, dank zij een anderen regeringsvorm, onmogelijk zou zijn. Nu, Czechen en Slaven zouden er zeker hartelijk om lachen; vooral nu Duitschers, zelfs als Mommsen, op zoo iets, hun ten gunste, hopen.

Van achteren blijkt, dat de alarmeerende geruchten in Spanje verspreid als zou generaal Weijler niet gezind geweest zijn het bestuur op Cuba aan zijn opvolger Blanco over te geven, maar op een pronunciamiento gezonden hebben, bepaald onwaar waren. Dat bestuur is, thans reeds overgedragen onder teekenen, die veelmeer doen verwachten, dat de bedoelingen van de liberale Spaansche Regeering inzake de bevrediging der Cubanen door zelfbestuur in te voeren, bij de groote meerderheid van dezen vertrouwen en sympathie zullen vinden. Zijn proclamatie is zeer gematigd, schoon krachtig, en maakt blijkbaar een goeden indruk, daar de leiders van de autonomistische partij verklaard heeft, dat de bevolking dezen gouverneur mag vertrouwen en de hoop voeden, dat hij eenmaal in Spanje teruggekeerd, de drie dubbele kroon zou mogen dragen van overwinnend veldheer, van rechtvaardig bestuurder, en van stichter eener nieuwe administratie.

Terwijl het tot stand komen van het vredes verdrag tusshen Griekenland en Turkije nog immer op zich laat wachten, hoezeer ook honderdduizenden vluchtelingen verlangen naar hunne haardsteden te kunnen terugkeeren en de Regeering elken dag hoe langer zoo dieper in financiële moeilijkheden komt — blijft ook de Cretenzer kwestie nog steeds slepend. Laatst kon men denken, dat nu weldra de Christen-kolonel Schaeffer van Creta tot gouverneur zou worden benoemd. Maar dan had men buiten den waard, den Sultan van Turkije, gerekend. Deze eischt dat een zijner onderdanen benoemd worde. Of de Mogendheden aan dezen eisch zullen toegeven? Daarvan is al heel weinig te zeggen, wijl zij niet altijd eenstemming zijn en nauwerig in hun bedoelen.

Met de betogeling van den opstand in Britsch-Indië gaat het in de laatste dagen al zeer voorspoedig. Geen wonder. Tegenover krachtig geschutvuur vermag de dapperheid der inboorlingen al heel weinig. Men kan de zaak voor beslist houden nu de hoofdpassen zijn genomen. Zonder groote verliezen, vooral van Engelsche officieren, is het echter niet gegaan!

NOORDTJ.

VOLKSNOEDEN.

»Cursussen in Ziekenverpleging — afgewezen als een overbodige eisch”?

III.

Dat ook van meet af op degelijke opleiding en „cursussen” is aangestuurd — heeft geen betoog voor wie met de Vereninging goed bekend zijn.

Reeds dadelijk is den Geneesheer-Directeur, in Art. 13 van zijne Instructie, die 9 Dec. '85 is vastgesteld, opgedragen: „eenmaal 's weeks een bijeenkomst te houden met den Rentmeester en de verplegers en verpleegsters, die zonder schade voor den dienst daarbij tegenwoordig kunnen zijn, ter bespreking der belangen van Gesticht en liders.” En Dr. Klinkert en Dr. Vermeulen hebben, zooveel hun doenlijk was, aan de bekwaamheid der verplegers en verpleegsters gearbeid. Toen een tweede geneesheer op „Veldwijk” kwam, en straks ook een geestelijk verzorger, kon daarvan meer werk worden gemaakt, en heeft de opleiding allengs een meer vasten vorm en uitbreiding verkregen. Hoezeer de Vereninging van de noodzakelijkheid van degelijke opleiding doordrongen was, is ook ten duidelijkste gebleken uit de algemeene instemming met een voordracht op de Openb. Conferentie vóór

de Alg. Verg. in 1887, slechts een jaar na de opening van „Veldwijk” gebouwd. Deze voordracht over „De betekenis van het Christelijk geloof voor de Geneeskundige Wetenschap, in 't bijzonder voor de Psychiatrie” had haar aanleiding in den aanval van Dr. Coronel, die de oprichting van een Gesticht voor Krankzinnigen op Geref. grondslag kenschetste als de vrucht van een soort krankzinnigheid, en wel van groetheidswaan. (Dr. C. heeft, tot zijn eere herinneren we het, kort vóór zijn dood, den gunstigen invloed van onze beginselen erkend.) Aan 't slot van deze voordracht zijn o. a. deze stellingen uitgesproken:

De Gemeente moet met alle middelen arbeiden ter ontdekking en tewerkstelling van alle gaven en talenten, tot wetenschappelijke studie en tot praktijk op het gebied der krankheden.

„VELDWIJK” worde weldra de praktische oefenschool van vele geloovig-wetenschappelijk gevormde Psychiaters.

Meer nog.

Toen, en later, op Algem. Vergaderingen, bij opening van „Bloemendaal” en van „Dennenoord” en bij andere gelegenheden — de Verslagen getuigen het — is het luid door onderscheidene voormannen uitgeroepen: wij willen niet alleen voor degelijke opleiding van „personeel” arbeiden, maar ook voor opleiding van — Geneesheeren volgens de beginselen der Gereformeerde Belijdenisschriften. Als één getuigenis uit vele, schrijf ik nog een stelling af uit genoemde voordracht; een stelling, die een roepstem bevat, welke, helaas, nog geen voldoende weerklank mocht vinden, maar wel bewijst, dat de Vereeniging voor alle arbeiders in 't werk der Christelijke barmhartigheid, van de hoogst geplaatsten tot de laagsten toe, degelijke bekwaamheid evenzeer als beginselvastheid en toewijding der liefde niet „overbodig” heeft geacht, maar tot „eisch” gesteld. Die stelling houdt in, dat:

de Christenen in Nederland door hun geloof gedrongen moeten worden tot stichting, binnen den kortst mogelijke tijd, van eene Medische Faculteit, met een leerstoel in 't bijzonder voor Psychiatrie, aan de Vrije Universiteit.

Men zie ook de noot, bij deze stelling gevoegd.

Deze voordracht, te vinden in het Derde Jaarverslag, is ook afzonderlijk uitgegeven, en, blijkens het voorwoord, gezonden aan „mannen van 't vak” en aan onderscheidene bladen en tijdschriften. „k Gun mij het genoegen, een ex. van dat geschrift, ter kennisneming, te zenden aan de Redactie van de „Psych. en N. Bladen.”

Drie jaren later, op de Conferentie na de Alg. Verg., 8 Mei 1890 — zie Zesde Jaarverslag — is o. a. dit onderwerp behandeld: *De arbeiders onder Krankzinnigen en Zenuwlijders: HOEDANIGE personen er noodig zijn, en hoe het benoedigd aantal voortdurend te verkrijgen.* Toen is verklaard: „dat wij niet minder maar meer eischen dan de anderen”, uit kracht van ons geloof. „De vraag: *Hoedanige arbeiders zijn er noodig?* is dus geen speelpopje voor minnaars van bespiegelingen, maar eischt praktische studie en beantwoording.” Na uiteenzetting der vereischten heet het: „Om alles incens te zeggen: noodig is kennis van God en van den mensch, bijzonder van den kranken en krankzinnigen mensch; kennis van den staat en van de toestanden, theorie gericht op de praktijk; en in de praktijk getrouwheid als dienstknechten en dienstmaagden van Christus, doende den wille Gods van harte, dienende met goedwilligheid den Heere en niet de menschen . . . Efeze 6: 6-8.”

Op de vraag: *hoe die arbeiders te verkrijgen?* lezen wij: . . . d. „Ten laatste, niet als het geringste, noem ik — wat voor „Veldwijk” het meest voor de hand ligt: kwekking bij en in de Stichting zelve, theoretisch en praktisch; waartoe inzonderheid de Geneesheeren en de Geestelijke Verzorger elk voor zich en te zamen kunnen arbeiden.” „Voorts zou een proefrijd zijn aan te bevelen, en daarna een doelmatig, op de bestemming gericht onderzoek. Aan allen behoort, vanzelf, voortdurend gelegenheid tot oefening e worden gegeven.” „Beginnende in het klein, naar het vermogen, door d n Heere in onderscheiden opzicht verleend, zullen we allengs kunnen toenemen.”

Dat vertrouwen is niet beschaamd geworden. Op „Veldwijk”, gelijk we reeds opmerkten, is het stekje voortdurend gegroeid; op „Bloemendaal” heeft de Gen.-Directeur van de opening af, in '92, aan „opleiding” gearbeid, en insgelijks de Gen.-Directeur op „Dennenoord”, dat in '95 is geopend. Sedert 1 Jan. '96 is de Opleiding in al de Gestichten op vasten voet georganiseerd; het Reglement daarvan is te vinden in het Twaalfde Jaarverslag. 't Zou ons aangenaam zijn geweest als de Examen-commissie, wier rapport gaat over 1895 en '96, daarvan eenige melding had gemaakt. Met gerustheid stellen wij aan die Commissie en aan ieder ander deskundige de vraag: Is het onderwijs, zóó als het in dat Reglement is voorgeschreven, en ook metterdaad wordt gegeven, niet geschikt en voldoende? Zijn de eischen, aan het onderwijs en aan het onderzoek gesteld, minder dan die, welke de Commissie stelt? Dat de Vereeniging opleidt volgens haar eigen beginselen, zal wel niemand haar euvel kunnen duiden; en dat die beginselen zool voor de theoretische als de praktische toerusting tot het teeder en moeilijke werk voordelig zijn, meenen we wel te mogen verzekeren.

Is het nu partijdig voorleefde voor de Vereeniging, of eenvoudig constatering van een feit, als ik de stelling waag: dat de Vereeniging, in plaats van achteraan te komen sukkel, en nog wel schoorvoetend, in de eerste rijen staat dergenen die degelijke opleiding der dienende broeders en zusters noodig achten en van meet af noodig geacht hebben; en dat zij wat haar doenlijk van heeft gedaan en doet om daarvoor te zorgen?

Het meergenoemd Rapport is ook al te beschieden, waar het verhaalt, dat nu „reeds door enkelen een cursus van den geneesheer

wordt gevolgd”. Niet alleen één geneesheer, maar, waar er meer zijn, geneesheeren arbeiden aan den cursus, en met hen de geestelijke verzorger of een predikant uit een naburige Gemeente, benevens een hoofd-ondervijzer, die in het Nederlandsch, vadersch. e. a. onderwijs geeft; om niet te spreken van het onderwijs in handwerken, dat de verpleegsters daarenboven genieten. Maar vooral in die „enkeln” zit een schromelijke vergissing. Mij nu bepaald tot '96 en '97, kan ik de volgende cijfers mededeelen, die de Examen-commissie en de Red. van meergenoemd tijdschrift, en zij niet alleen, ongetwijfeld met vreugde zullen vernemen.

Op „Veldwijk” is in Jan. '96 het leerling-verpl. examen met goed gevolg afgelegd door 25 vaders en verpleegsters; door 24 moeders en verpleegsters; in Juli '96 door 5 verplegers en 11 verpleegsters.

In Jan. '97 is het diploma behaald door 6 verplegers en 3 verpleegsters; leerling-verpl. examen gedaan door 4 verplegers en 11 verpleegsters; in Juli '97 leerling-verpl. ex. door 2 verplegers en 10 verpleegsters.

Op „Bloemendaal” nemen aan den cursus deel 9 adsp.-verplegers en 2 huisvaders; 12 adsp.-verpleegsters; 12 leerling-verplegers en 14 leerling-verpleegsters. Voor het examen bereiden zich voor 4 leerling-verplegers en 6 leerling-verpleegsters. In dezen zomer werd het diploma als verpleger verkregen door 2 leerling-verplegers, als verpleegster door 2 leerling-verpleegsters. In den regel wordt van stonde aan de indienstreding aan het onderwijs deelgenomen.

Op „Dennenoord” wordt onderwijs gegeven aan 5 adsp.-verplegers en aan 5 adsp.-verpleegsters; aan 5 leerling-verplegers en aan 5 leerling-verpleegsters, benevens aan 2 van de 3 hoofdverpleegsters. Twee verplegers zijn gereed om eerlang het leerling-ex., voor het diploma, te doen.

Wat ik hier mededeel, is ontleend aan een officieele statistiek.

't Zijn dus niet „enkeln” maar velen.

Dat de Examen-commissie zelve het biljlik zal achten, haar mededeelingen, voorzover die de Vereeniging betreffen, te rectificeren, daaraan twijfelen we geenszins; ook zonder dat wij het verzoeken, zal zij de lezers van de „P. en N. bladen”, na onze inlichting, den waren staat van deze zaken wel doen kennen. Het zal ons zeer aangenaam zijn, dat in het eerstvolg. No. te lezen. Nog aangenamer zou het ons zijn, indien de Redactie aan deze artikelen een bescheiden plaatsje in haar tijdschrift mocht kunnen verleenen. In elk geval moge deze correspondentie een begin zijn van nadere en nuttige kennismaking.

Onze Vereeniging erkent gaarne, nog veel te kunnen leeren van mannen als de stellers van dat Rapport en andere deskundige en ervaren Psychiaters; en hun tijdschrift wordt ook in onzen kring met belangstelling gelezen. Het, ongetwijfeld diepgaand, verschil van beginsel sluit wederzijdsche waardering van het goede in de onderscheiden Gestichten, ook ter zake van de „Opleiding”, niet uit. En ook een grondige onderzoek en zooveel mogelijk onbevooroordeelde toetsing van elkanders beginselen zou tot rijken zegen voor den arbeid onder de krankzinnigen kunnen verstreken. Moge daarom de „Psych. en Neurol. bladen” voortaan ook aan de beginselen meer aandacht wijden. Ook op dit gebied is „neutraliteit” onmogelijk. Naar onze overtuiging, volgens haar eigen getuigenis, is de H. Schrift ook voor de geneeskundige wetenschap een lamp voor den voet en een licht op het pad. Inzonderheid de geloovige Geneesheeren, en bijzonder de geloovige Psychiaters, mogen zich geroepen achten, het licht des geloofs op dit terrein te doen schijnen; opdat ieder die een krankzinnige heeft te verzorgen, allereerst moge weten, wie en wat het voorwerp zijner verzorging is.

Wat is een mensch; wat is de ziel (psyche) van een mensch; wat is gezondheid, wat ziekte der ziel; wat is geneezing en geneeskunde (iatria)? Deze en andere vragen dienen toch beantwoord te worden, zal er met recht van „Psychiatrie” sprake kunnen zijn. Door ook de getuigenissen des geloofs op te nemen, zal meergenoemd tijdschrift ook te beter aan zijn bestemming beantwoorden.

Kampen, 2 Nov. '97.

L. LINDEBOOM.

ALLERLEI.

Na eene brochure, door den Theologischen professor W. C. van Manen te Leiden uitgegeven, hebben de vrijzinnige leden der Ned. Herv. gem. aldaar besloten: niet over te gaan tot een ander kerkgenootschap (nu de minderheid geen predikant in haar geest kan krijgen), maar haar rechten in het Hervormde te blijven handhaven ondanks bezwaren en kosten. Verder, om een commissie te benoemen voor huisbezoek om het godsdienstonderwijs te regelen; en wat aangaat de openbare godsdienstoefeningen, in onderhandeling te treden met de Remonstrantsche gemeente te Leiden, wier predikant is Ds. H. P. Schim van der Loeff. (De Remonstrantsche Broederschap heeft een seminarium te Leiden, waar in den cursus 1895/96 5 studenten ingeschreven waren.)

De Ned. Zondagsschoolver. hield haar 31ste jaarverg. In het rapport van den secretaris, den 80-jarigen heer T. M. Looman, werd medegedeeld, dat in ruim 1600 scholen, met 153000 leerlingen en 5000 ondervijzers en ondervijzeressen, wordt gearbeid. De ver. telt 338 contribuerende leden. Zij ontving f 1482,41 en door het boekenfonds, of uitgaven dier ver. f 1288,98. Het boekjaar sloot met een batig saldo van f 336,15. In de a.s. Kroningsweek zal den kinderen dezer Zondagsscholen ook een feest bereid worden.

Door de Afdeling van den Nederl. Vrouwenbond te Leeuwarden is aan den gemeenteraad een adres gericht niet slechts om

huizen van ontucht te verbieden maar om het houden ervan strafbaar te stellen. De *Friesche Kerkbode* schreef bieraangaande: „Het zal goed zijn, en zijn we wel ingelicht, dan is dit ook de bedoeling van den Vrouwenbond, dat velen aan dit adres adhaesie betuigen, opdat de gemeenteraad wete, dat heel onze Christelijke bevolking in Leeuwarden met verontwaardiging de bescherming ziet, die de overheid aan zulk schrikkelijk kwaad verleent.” — Men herinnert zich nog wel de mishandeling van de Middernachtzendingen door hun tegenstanders, en de weifelende houding van politie en gerecht in dezen.

De „Christ. Nat. Werkmansbond” hield zijn tweede jaarverg. te Gouda. Het openingswoord werd gesproken door Ds. L. ten Bosch te Gouda, de feestrede door Ds. L. J. van Noort van Amsterdam, het slotwoord door Ds. J. Schrijver van Schiedam, en Ds. Dr. J. Th. de Visser, eerlid, sprak over „den verdienstelijken Jeronimo de Bosch Kemper.” De bond telt nu 20 afdelingen met 5600 leden. Behalve de gewone contributie der afdelingen zal ieder lid, nadat de afdeling een jaar bestaan heeft, elk jaar 5 cents ten behoeve van de „nationale kas” betalen.

Aan de feestgave van f 100,000 voor het honderd-jarig bestaan van het Nederl. Zendinggenootschap, zetel Rotterdam, droeg de zending H. Rooker de eerste f 1000 bij. Hoewel de giften reeds ver over de f 60,000 beliepen, was het eindcijfer volgens de laatste berichten nog niet bereikt.

Is verschenen het eerste Nr. van „Vrede, orgaan tot bespreking van de praktijk der Liefde,” onder redactie van den heer J. K. van der Veer, die zich bekend gemaakt heeft als den weertrevigen schutterplichtige uit Middelburg naar de leer van den Russischen graaf Tolstoj, en die thans te Haarlem woont. Ds. Dr. Louis A. Bahler, Herv. pred. te Schiermonnikoog, is daar ook medewerker van. Deze meldde den 2 Octr., dat hij 5 Octr. voor het Classiaal kerkbestuur te Dokkum zou gaan, inzake hetgeen hij gepredikt had betreffende militaire dienstweigerings uit een godsdienstig oogpunt. „Ik ga heen, schreef Ds. B., niet in verband met art. 9 Regl. Kerkelijk Opzicht en Tucht, dat spreekt van de verplichting te komen; niet omdat ik eenige kerkelijke Rechtbank erken. Maar ik ga heen, hopen de eenigermate waardig te zijn, dat de Geest des Vaders niet mij spreke en der waarheid getuigenis doe tegenover de ongelukkigen, die mijn kerkelijke dood zoeken. Ik ben zeer zwaar moedig over de gemeente, die ik liefheb. Maar ik ben vol blij geloof in het groote werelddoel, waartoe ook mijn lijden noodzakelijk schijnt.”

Uit de correspondentie van Napoleon I werd de volgende brief aan den Groot-aalmoezenier Kardinaal Fesch, anno 1808, onlangs gepubliceerd. — „Ik heb uwen langen brief ontvangen. Ik heb er drie dingen ingezien. 1o. Een brief, dien gij hebt geschreven, en dien gij niet het recht hebt te schrijven, aan den Minister van Erediensten, en op denwelken deze niet had moeten antwoorden. 2o. De loftuiting op den abt Propyrt, omtrent wien ik mij tevreden gesteld heb met hem naar Atrecht te verbannen, en dien ik zijn leven lang te Bicêtre had moeten houden voor zijn oproerig libel, dat hij tegen de natie en het gouvernement heeft durven uitgeven. 3o. Den lof van ik weet niet welken missionaris, dien de politie om zijn slechte gezondheid heeft doen gevangen nemen. Ik verzoek u, wanneer gij mij schrijven zult, op te passen bij hetgeen gij zegt, — of het maar na te laten om mij schrijven; en dat gij goed ervan doordrongen zult blijven, dat ik alle slechte onderdanen zal laten vervolgen; en, als zij priesters zijn, met veel meer gestrengheid dan de andere burgers, omdat deze beter onderricht zijn en omdat hun ambtskarakter heiliger is. Wat het overige van uw brief aangaat, ik heb er slechts de uitwerking van zekere ijhoofdige verbeelding in gezien en ik raad u, en al dengeen die zich eveneens monsters scheppen, die slechts in hun verbeelding bestaan, om koude baden te nemen.” — Dat is dus wel de taal van een revolutie-keizer, die ook wel een Paus durfde inpakken.

De echtgenote van den onlangs op Madagascar vermoorden zending Escande zal een levensbeschrijving van haar man uitgeven, met een verzameling van alle wetenswaardige brieven uit zijn zendingsarbeid.

De Bazelsche Zendingvereeniging hield haar 82e jaarvergadering onder bijwoning van een groot aantal vrienden buiten Bazel. De kas had een tekort van meer dan tachtigduizend mark. Door den arbeid in Kamerun in West-Afrika had men veel grooter uitgaven gehad; want deze in 1887 begonnen zending telt nu reeds 9 stations en 91 nevenstations. Den 1 Juli werden acht nieuwe missionarissen geordend. Van Juli tot December 1896 hadden zij slechts één broeder onder de arbeiders op de Gondokut verloren, en één stierf in Kamerun ten gevolge van zeker ongeluk hem overkomen.

De laatste kerkvergadering der Oud-Catholicken in Duitschland, heeft de volgende besluiten genomen. Een priester zal niet kunnen trouwen dan met geschreven volmacht van zijn bisschop. Deze volmacht kan echter niet aan de geestelijken gegeven worden dan, zes jaar nadat zij geordend zijn.

Professor Köstlin heeft onlangs zekere mededeeling gedaan, die sedert 1892 geheim gehouden is. In 1892 groeven twee metselaars, die aan de herstelling der kerk van het slot te Wittenberg arbeidden tot op eene diepte van een paar meters, en vonden er de lijkst van Luther, welke slechts een vormeloze massa houten en metalen over-

blijfsels vertegenwoordigde, maar waarin nog het stoffelijk overschot van den grooten hervormer aanwezig was, en in vrij goeden staat naar de jaren gerekend, hoewel zonder eenig spoor van kleederen of andere toekomstige dingen.

Te Smendon heeft men grafsteenen gevonden, die in het oudheidkundig museum van Philippeville bewaard worden, en waarop Franschriften staan, die bewijzen, dat men in Algiers ten tijde van het Romeinse bewind langer leefde dan tegenwoordig. Publius, Venustus, Vitalia en Corusarta leefden, betrekkelijk, 84, 100, 103 en 110 jaren. Na een marsch van 9 uren van Bordj-Bou-Arreeridj heeft een jongeling de ligging van de oude Arabische hoofdstad Kalaa ontdekt, die eens de regeringszetel was van de Hemaditer; en de ruïnen van eene moskee uit verscheidene kerkschepen bestaande, evenals de groote moskee van Kairouan. Hij heeft ook een groot waschbassin gevonden, dat door eene bron gevoed werd. Het is van prachtig veelkleurig marmer. De bouw ervan is zeer origineel. Op twee plaatsen ziet men een Latijnsch kruis met bijna uitgewichte teekens maar die het monogram van Christus aanwijzen. Men veronderstelt daarom, dat deze badvijver het werk is van Christen-slaven.

Zeker blad meldt, dat een blinde ouderling van eene Presbyteriansche gemeente in China het geheele N. Testament van buiten kent.

C. M.

Blijkens achterstaande annonce ontvangen de lezers van dit blad, tegen inzending van den bon op pag. 4, van den uitgever G. F. Callenbach te Nijkerk r a t i s een „noveltje”, dat aardig ingericht is met het oog op 't doel waartoe. Of het nu goed is, voor een reclame-„novelle” zulk een ernstige, heilige zaak te kiezen als eene wedergeboorte en bekeering, en of de schrijver deze goed geteekend heeft, — beslisse de lezer voor zich.

Bockaankondiging.

De Ethiek in de Gereformeerde Theologie. Rede bij de overdracht van het Rectoraat der Vrije Universiteit te Amsterdam op 20 October 1897 door Dr. W. Geesink. Amsterdam, W. Kirchner 1897.

Bij de overdracht van het Rectoraat der Vrije Universiteit is door den aftrappenden Rector, Dr. W. Geesink, over een hoogst belangrijk en zeer uitgebreid onderwerp eene rijke en schoone rede gehouden. De ethiek is in onze Gereformeerde kringen nog weinig beoefend; zelfs heerscht over haar nog allerlei misverstand; aan de Vrije Universiteit is echter voor deze, bovenal in onzen tijd zoo veel betekenende wetenschap, een eigen leerstoel opgericht. De Hoogleraar Geesink, aan wien dit vak is opgedragen, geeft in zijne Rectorale oratie eene rijke, kostelijke vrucht van zijn studie; hij vestigt de beginselen aan, waaruit de Gereformeerde ethiek moet worden opgebouwd; hij trekt de grondlijnen, binnen welke zij zich heeft te bewegen.

Nakke ten inleidende woord, bl. 5-7, ontwikkelt de Hoogleraar allereerst in enkele korte trekken het begrip der ethiek, in haar onderscheid van de ethnographie, de psychologie, het postieve recht, in haar indeeling in theoretische en praktische, in theoretische en filosofische ethiek. De opmerkingen, hierbij gemaakt, zouden op zichzelf reeds tot eene breede oratie kunnen uitgewerkt zijn. De bladzijden 7-10 leveren stof in overvloed voor meer dan ééne studie.

Daarna wordt een rijk historisch overzicht gegeven van de geschiedenis der ethiek in de Geref. Theologie, bl. 10-61. Dit is verreweg het uitvoerigst deel van de oratie en is van blijvende waarde; voor studenten is het een kort handboekje van de literatuur en een gids voor de beoefening van de geschiedenis der ethiek in de Geref. Theologie. Bij die geschiedenis wijst Dr. Geesink eerst op de elementen, waaruit de Geref. ethiek is ontstaan, bl. 11-13, dan op het eigenaardig, theologisch en deca-logisch karakter, dat zij in onderscheiding van de ethiek bij Roomschen, Lutherschen, Anabaptisten, Socinianen enz. draagt. Vervolgens wordt na het ontstaan de ontwikkeling der Geref. ethiek nagegaan, bij Polanus, Wollebius, de Puriteinen enz., tot op Voetius toe, die ook in de ethiek het hoogtepunt der Geref. Theologie vertegenwoordigt. Een eindelijk toont Prof. Geesink toe, hoe door het Coccejanisme en Cartesianisme die ontwikkeling wordt gestoord en de Geref. ethiek langzamerhand in het rationalisme ondergaat.

Na dit breedvoerig, helder overzicht van de geschiedenis der Geref. ethiek volgt een niet minder belangrijk deel over bare beoefening in den tegenwoordigen tijd bl. 62-76. Twee eischen stelt de Hoogleraar daarbij, allereerst, dat de Geref. ethiek van het heden zich aansluit bij het verleden, bepaaldelijk bij Voetius, en aldus voor het verlies van haar theologisch en confessioneel karakter bewaard blijft; maar dan ten tweede ook, dat de Geref. ethiek in onzen tijd geen loutere reproductie zij van die van het verleden, maar zich uit de Geref. beginselen ontwikkelde naar de behoeften van dezen tijd. Dit wordt door Prof. Geesink op zeer schoone wijze beoogd en ontwikkeld. Onze tijd is zoo veelzijdig een andere; de idee van het organische is voor ons bewustzijn in al haar rijkdom opgegaan; het eenzijdig nominalisme is overwonnen; het Israëlietisch-nationaal karakter, ook van den decaloog, wordt thans beter dan vroeger ingezien; de zedelijke beseffen en daden, ook bij niet-Christenen, worden beter door ons in hun waarde erkend; er zijn gansch andere problemen en behoeften aan de orde dan in vorige tijden. En dit alles maakt, dat reproductie en reproductie onvoldoende is en dat positieve ontwikkeling van de Geref. ethiek, in aan-

sluiting aan het verleden, eene dringende behoefte is van onzen tijd.

Voor dit gedeelte, althoos niet het grootste, laten wij met zeer warme belangstelling en hartelijke instemming; en te meer, omdat de Redenaar een open oog heeft voor de gevaren, die bij zulk eene ontwikkeling van de zijde der nieuwe, evolutionistische en eudaemonistische moraal dreigen en ze daarom ook te beter vermijden kan.

Aan het slot geeft Prof. Geesink dan nog kortelijk aan, welke goede vruchten er van zulk eene beoefening der Geref. ethiek voor de wetenschap en voor het leven te wachten zijn, bl. 76-82. Als ware de Hoogleraar bevreesd voor de verheerlijking van zijn eigen vak, noemt hij die vruchten slechts kortelijk op. Maar deze sobere bescheidenheid maakt daarom te meer indruk; Prof. Geesink heeft niets te veel gezegd; voor wetenschap en leven hebben wij aan eene Geref. ethiek dringend behoefte. En het worde Prof. Geesink gegeven, om zulk een kostelijken arbeid, na verloop van niet al te vele jaren, tot stand te brengen.

Dat zulk een werk van Prof. Geesink's hand door trouw aan de Geref. beginselen en door voorziening in de behoeften van dezen tijd zich zal kenmerken, wordt ons door deze zijne oratie gewaarborgd. Deze rede toch is meer dan een verschijnsel van den dag; zij is de inleiding tot eene Geref. ethiek; zij legt er de grondslagen voor en toont ons eenigermate het bestek. Daarom zal ze ook hare waarde behouden, lang nadat de gelegenheid, waarbij zij werd uitgesproken, is voorbijgegaan. Predikanten en studenten mogen ze niet ongelezen laten en zullen ze later ook telkens weer en op allerlei punten met vrucht kunnen raadplegen.

H. BAVINCK.

Kampen, 1 Nov.

ADVERTENTIE.

Ondertrouwd: GERRIT VELDHUIJZEN VAN ZANTEN

EN LAMBERTHA IDA MULLER. HILLEGOM, DELFTSHAVEN, 28 October 1897.

SOLI DEO GLORIA. D. V. hoopt onze geliefde Vader, de Weleerw. Heer

J. KERSSIES,

predt. de *Sauverd*, den 24 Nov. den dag te herdenken, waarop hij voor 25 jaren te Beetgum in het predikambt werd bevestigd.

Zijne dankbare Kinderen.

Den 15en Nov. a.s. hopen D. V. onze geliefde Ouders Arie Henri de Heus EN Metje Johanna Anna Aalbers hunne 25-jarige **Echtvereeniging** te herdenken. De Heere heeft groote dingen aan ons gedaan; dies zijn wij verblijd.

Hunne dankbare Kinderen,
A. G. DE HEUS,
D. DE HEUS,
J. A. DE HEUS,
J. DE HEUS,
A. H. DE HEUS,
M. J. A. DE HEUS.

Receptie 9 Nov. van 2-5 uur.
HILVERSUM,
Nov. '97.

Den 16den Nov. a.s. hopen onze geliefde Ouders, Behuuden Grootouders SIEPSE WARTENA EN DJOUKE HAATSMA hunne 35-jarige **Echtvereeniging** te herdenken. Hunne dankbare Kinderen, Behuuden- en Kleinkinderen. HAARLEM, Nov. '97.

Zoo de Heere wil en zij leven, hopen onze geliefde Ouders Albert Brouwer, Predikant te Amsterdam EN Maria Johanna Telder, den 16 Nov. a.s. hunne 25-jarige **Echtvereeniging** te herdenken.

Hunne dankbare Kinderen, Behuuden- en Kleinkinderen. AMSTERDAM, BUSSUM.

Vereeniging Christelijke Bibliotheek UITGEVER G. F. CALLENBACH, Nijkerk. Voor belangstellenden is: (Zie ommezijde.)

Eben-Haëzer.
Zoo de Heere wil en zij leven,
hopen onze geliefde Ouders
BEREND VELTKAMP
EN
JOHANNA HULSBERGEN
op 16 Nov. a.s. hun **25-jarige**
Echtvereeniging te her-
denken.
Hunne dankbare Kinderen,
J. VELTKAMP,
G. VELTKAMP,
E. VELTKAMP,
A. VELTKAMP,
J. E. VELTKAMP,
E. VELTKAMP.
HATTEM,
Nov. 1897.

Door dezen betuigen wij onzen op-
rechten en innigen **dank** aan alle
vrienden in het oude Vaderland, die
door hunne hartelijke brieven, ons heb-
ben blijk gegeven van hunne welge-
meende belangstelling en sympathie in
het overlijden, onzer zoo innig geliefde
en trouwe Echtgenoot en Moeder
REV. D. J. TE GROOTENHUIS
en Kinderen.

HOSPER, IOWA,
NORTH-AMERICA,
Oct. '97.

Door de menigvaldige en hartelijke
blijken van belangstelling, ondervonden
bij gelegenheid onzer **veertig-jarige**
Echtverbintenis, betuigen wij,
mede namens onze kinderen, langs
dezen weg onzen oprechten **DANK**.
A. JONKHOFF,
S. JONKHOFF—
TULP.

GRONINGEN,
2 November 1897.

De ondergeteekenden betuigen bij
dezen, mede namens Kinderen, Behuwd-
en Kleinkinderen, hunnen **dank** voor
de menigvaldige en hartelijke bewijzen
van deelneming, ondervonden bij het
overlijden mijner onvergetelijke Echtge-
noot ANTONIA SLAGMOLEN.

Uit aller naam,
J. DE HEER.

ROTTERDAM, 2 Nov. '97.
Westvarkenoordsche weg 105—9.

Het behaagde den Heere van
leven en dood, heden van ons
te nemen, onzen innig geliefden
trouwen Echtgenoot en Vader

Jan de Raad,

in den ouderdom van ruim 66
jaar. Die hem gekend hebben
weten, dat wij veel in hem verlie-
zen, maar onze troost is, dat
zijne winst groot is, want hij
ontvangt het loon eens getrou-
wen dienstknechts.

Mede namens Kinderen en
Behuudkinderen de diep bedroefde
Wed. T. DE RAAD—
NIEBOER.

OUDE-PEKELA,
27 October 1897.

Onze gemeente heeft een ge-
voelig verlies geleden.
Het behaagde den Heere door
den dood van ons weg te nemen
onzen Ouderling

JAN DE RAAD,

in den ouderdom van ruim 66
jaren.

Het vierde eener eeuw heeft
hij onze gemeente trouw en
voorbeeldig gediend in 't ouder-
lingen-ambt; en nog hadden
wij hem zoo gaarne behouden;
doch Gods wil was anders. Hij
schonk zijnen dienaar de rust
en het loon eens getrouwen
dienstknechts, 't welk wij hem
niet willen misgunnen. God
trooste de bedroefde Weduwe en
Kinderen, en vervulle bij ons
de ledige plaats.

Namens den raad der Geref.
kerk te Oude-Pekela,
F. G. PETERSEN, Voorzitter.
J. J. DUIN, Scriba.
OUDE-PEKELA,
28 Oct. 1897.

Gratis verkrijgbaar:
DONDERDAGAVOND
door W. VAN NES.

Tegen toezending van dezen bon aan
den uitgever G. F. CALLENBACH te
Nijkerk.

Naam.....
Woonplaats.....

Heden overleed, na een slepend
lijden van ettelijke maanden,
mijne hartelijk geliefde Echt-
genoot,

Vrouwe A. G. BRUMMELKAMP,
geb. WTEWAALL VAN STOETWEGEN,
in den ouderdom van 60 jaar.
A. BRUMMELKAMP.
VELP,
28 October 1897.

Heden overleed te Velp, tot
onze diepe droefheid, onze ge-
liefde Tante,
Vrouwe A. G. BRUMMELKAMP,
geb. WTEWAALL VAN STOETWEGEN,
JHR. H. A. WTEWAALL VAN
STOETWEGEN.
C. C. WTEWAALL VAN
STOETWEGEN,
geb. VAN SWINDEREN.
DEN HAAG,
28 October 1897.

Op den 28sten October is
te Velp tot mijne droefheid
overleden mijne onvergetelijke
Schoonzuster,
Vrouwe Annette Gerardine
Brummelkamp,
geb. WTEWAALL VAN STOETWEGEN.
C. A. H. BRUMMELKAMP.
DEN HAAG,
2 Nov. '97.

Onze gemeente leed een ge-
voelig verlies. Een harer ouder-
lingen,

G. H. NIEMANN,

ontviel haar door den dood, in
den ouderdom van bijna 70
jaren.

Hij diende de gemeente vele
jaren met liefde, toewijding en
ijver, zoodat zijn gemis zeer zal
worden gevoeld.

Met zijn hart rustende in de
zoenverdiensten van Jezus, mogen
wij gelooven, dat hij thans het
loon des getrouwen geniet.

Vervulle de Heere zijn ledige
plaats, en zij Hij ook de treu-
rende Weduwe met zijne ver-
troosting nabij.

Namens den Kerkeraad der
Geref. kerk Haarlem B,
D. TIBBEN, Praeses.
J. GERMANS, Scriba.

HAARLEM,
29 Oct. 1897.

Op den 30sten October is
na eene kortstondige ziekte in
zijnzen Heere en Heiland ont-
slapen, onze geliefde Echtgenoot.
Vader, Behuud- en Grootvader,
de Heer

Friedrich Frans
Carl Fischer,

in den ouderdom van ruim 64
jaar.

Wed. F. F. C. FISCHER,
geb. KÜHLER, Amsterdam.
I. F. F. C. BALLER—FISCHER,
Amsterdam.

J. F. W. BALLER,
Dr. F. F. C. FISCHER, Kampen.
W. A. FISCHER, — KIMMKERER,
Kampen.

J. J. C. FISCHER, Amsterdam.
I. M. FISCHER,
F. W. FISCHER,
en Kleinkinderen.

AMSTERDAM.

Na eene kortstondige onge-
steldheid overleed heden, zacht
en kalm, mijn geliefde Echt-
genoot

Teunis Lagrauw,

lid van den Gemeenteraad en
Ouderling der Geref. kerk te
Nieuwendijk, in den ouderdom
van bijna 79, en na eene ge-
lukkige echtvereeniging van 41
jaren.

De bewustheid, het eigendom
te zijn van zijn getrouwen Zalig-
maker Jezus Christus, was zijn
troost in het sterven.

Dit is dan ook onze troost
in onze droefheid.

Mede namens mijne Kinderen,
WED. T. LAGRAUW—
VAN KOOTEN.

DE WERKEN,
2 Nov 1897.

Onze geliefde Broeder en Me-
de-opziener

TEUNIS LAGRAUW

werd ons, na eene korte onge-
steldheid in den ouderdom van
bijna 79 jaren ontnomen.

Reeds in de dagen der Af-
scheiding koos hij de zijde van
de vervolgte gemeente alhier,
versierde zijne belijdenis met
een Christelijken handel en wan-
del, en diende onze gemeente
als diaken en ouderling. Ook
op zijn sterfbed legde hij de
goede belijdenis af, het eigen-
dom van Jezus Christus te zijn.
Zijne nagedachtenis blijft in ze-
gening onder ons.

Namens den Kerkeraad,
J. A. GOEDBLOED,
Praeses.
J. DEN BOER, Scriba.

ALMKERK,
2 Nov. 1897.

Gereformeerde kerk, ENKHUIZEN.
De uitgelote Aandeelen:
Nos. 6, 12, 29, 32, 153 en 272,
alsmede de vervallen coupons, worden
betaald door

G. STRUIK Cz.

DR. SCHEURER te DIOJCOCARTA
heeft behoefte aan een **bekwame**

PLEECZUSTER,

die hem thans reeds kan helpen in zijn
Kliniek en ook ervaren is in het toe-
dienen van Chloroform, en die later in
het Hospitaal zou kunnen optreden als
hoofdverpleegster. Mocht zij eene
zuster geropen gevoelen tot dezen
arbeid in den dienst des Heeren, wordt
zij beleefd uitgenoodigd zich in ver-
binding te stellen met Deputaten voor
de Medische Zending der Gereformeerde
kerken, adres den Heer W. HOVY
Nieuwe Heeregracht 143 te Amsterdam.

Huis-, School-, Zaal-
en Kerk-

ORGELS.

in de grootste
verscheidenheid.

BREEBAART'S

ORGELHANDEL

Damrak 22 — Amsterdam.

Reparaturen, stemmen.

Verhuren, ruben.

ALVORENS

een Am. ORGEL of PIA-
NINO te koop, verzuime
men niet vooraf een **bezoek**
te brengen in het

Piano- en

Orgelmagazijn

van J. PROPER te Kam-
pen, waarvoor reiskosten van
de koopsom kunnen worden af-
getrokken.

ZONDAGSSCHOLEN,

die voornemens zijn met het a.s.

Kerstfeest de kinderen een **Scheur-**

kalender te geven, worden verzocht

ten spoedigste het verlangde getal te

bestellen bij ZALSMAN te KAMPEN.

Verschenen en alom verkrijgbaar:

EEN LAMP VOOR DEN VOET.

Scheurkalender voor 1898

DOOR

E. J. VEENENDAAL.

40 cent

Met of zonder premie: **Witmond,**

de Schildknaap voor 30 ct. in

plaats van 75 ct.

Deze meer en meer gewilde scheur-

kalender heeft een der fraaiste schillen.

Dat voor 1898 is o. a. voorzien van

het portret van H. M. de Koningin,

die het volgende jaar D. V. deregeering zal

aanvaarden. De inhoud is goed. Wie

heeft in zijn jeugd den Heer E. J.

Veenendaal niet leeren kennen in zijn

schoolboekjes.

De premie: **Witmond, de**

Schildknaap, was sedert jaren

uitverkocht. De 1e druk kostte f 1,—;
nu 30 ct voor hen die op den scheur-

kalender intekenen.

4 ct. 4 ct.

Bij ZALSMAN te Kampen verscheen:

Benige korte vragen

VOOR DE

kleine kinderen

DOOR

JACOBUS BORSTIUS

IN LESSEN VERDEELD, DIE MET

OPSCRIFTEN ZIJN VOORZIEN

DOOR

O. C. DOORNBOS.

Deze uitgave, op goed papier met

duidelijke letter gedrukt, kost

niet meer dan 4 cent,

Een ex. ter kennismaking wordt op

verzoek terstond franco toegezonden.

Hollandsche, Amerikaansche, Fransche, Duitsche en Belgische

VULREGULATEURKACHELS,

die den geheelen winter doorbranden, in de meeste soorten in voorraad.
Tegelplaten, nitsluitend **Engelsche tegels**, in alle grooten.
Prijscouranten en teekeningen op aanvraag franco.

W. WIERSINGA,
Apeldoorn A 280.

Vier en dertig
34 NIEUWE
Zondagsschooluitgaven

zijn verschenen bij den uitgever

G. F. CALLENBACH te Nijkerk.

Deze uitgaven munten uit door

degelijken inhoud, fraaie uitvoering, zeer lage prijzen.

Bij bestelling van 25 boekjes, platen of muurteksten, hoe ook gesorteerd,
wordt slechts de halve prijs berekend.

Bovendien ontvangt ieder bij elke f 10.— boekjes in eens besteld (waar-
voor men dus slechts f 5.— betaalt) een present-exemplaar van

Vaderlandsche Gedenkdagen

door H. J. VAN LUMMEL,

Schrijver van „De Smidsgezel,” „De Bijhouwer” en „De Hopmansvrouw van Utrecht,”

een boekwerk van 244 blz. met 10 platen van Wilm Steelink.

De Catalogus is op aanvraag gratis en franco ver-
krijgbaar.

Alle soliede boekhandelaars nemen bestellingen aan, en zenden, evenals
de uitgever, gaarne ter inzage.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering.

Gevestigd te Amsterdam, Keizersgracht 729.

Maatschappelijk Kapitaal: EEN MILLIOEN GULDEN.

Commissionarissen: Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN
KEMPEN, H. W. VAN MARLE, — deze door de verze-
kerden gekozen — Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN,
J. E. N. Baron SCHIMMELPENNINGK VAN DER OYE
en H. SERET

Directeur: H. J. VAN VULPEN.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen KAPITAAL
en LEEFRENTE tot elk bedrag.

Aanvragen om Agentschap te richten tot de Directie of
tot de Inspecteurs der Maatschappij, H. C. SCHREGARDUS,
te Groningen, J. BOMERS, te Arnhem, A. VOETS, te Rot-
terdam, en G. GRANEVELD, te Voorschoten.

De Maatschappij geeft „COMBINATIE-
POLISSEN” af, waarop bijzonderlijk de
aandacht wordtgevestigd.
Prospectus op aanvraag verkrijgbaar.

Verschenen bij W. KIRCHNER,
Amsterdam:

DE ETHIEK

in de

Gereformeerde Theologie.

REDE bij de overdracht van het rec-
toraat der Vrije Universiteit op

20 October 1897,

DOOR

Dr. W. GEESINK.

Prijs f 1,25.

Zanggezelschappen.

Bij ZALSMAN te KAMPEN is ver-
schenen:

HOSANNA.

64 Lieder en voor drie- en vierstemmig
Mannenkoor, ten dienste van Jongelings
ver. en Christ. zanggezelschappen. Door
SERNÉ. f 1,25.

DE ZINGENDE PELGRIM.

25 Lieder en voor Christ. zanggezelschap-
pen. Door KEUNING. 30 cent

LIEVEN EN LOVEN.

25 Lieder en voor Christ. zanggezel-
schappen. Door KEUNING. 36 cent

DE CHRISTEL. ZANGER.

20 Lieder en voor zanggezelschappen en
huisgezinnen. Door VAN WIJCK. 25
cent.

DE ZANGVRIEND.

34 Meerstemmige Christ. liederen voor
jong en oud. Door WIJLE. 25 cent.

DE KLEINE ZANGER.

20 Twee- en driestemmige zangstukjes
voor Christ. scholen en Zondagsscholen
door SMINK. 20 cent.

EENVOUDIGE LIEDEREN.

voor Christelijke en Zondagsscholen
Door VOERMAN. 10 cent

VADERL. GEZANGEN.

Der jeugd aangeboden door SCHA BERG.
10 cent.

Bij D. DONNER te Leiden is ver-
schenen:

TIENDE ZESTAL

KERSTLIEDEREN

voor Scholen en Huisgezinnen,
OP BEKENDE WIJZEN,

DOOR

D. VAN WIJCK.

Prijs 3 cents. 100 Ex. f 2,25.

250 Ex f 4,50. 500 Ex. f 7,50

Voor belanghebbenden is een ex-
ook van de vorige Zestallen ter ken-
nismaking verkrijgbaar.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Contributiën:

Van mr. H. te E. f 3; van het Locaal-
comité te Amsterdam f 600; door den heer
P. Goudappel te Delft 1e storting f 300;
door den heer G. de Leeuw van de 10-Ct.
Vereen. te Utrecht f 9; van den heer Mr.
A. Ph. R. C. v. d. B. v. V. te A. f 40;
door den heer J. W. Koning te Leiderdorp
f 215; van A. B. te V. f 5, samen f 220;
door den heer B. Dijkstra te Minnertsga
f 11,50; door den heer A. J. Kortweg te
Klundert f 113,50; door den heer J. van
Zanten te Zeist uit Doorn f 8,50; door
Dr. J. van der Kouwe te Ferwerd f 62,50;
door den heer Johs. de Jongh te Haarlem
f 147,50; door den heer H. A. van Hemmen
te Zuidwolde (Gr.) f 18; door den heer
N. J. Bastmeijer te Brunisse f 9,50.

Aan Collecten: (voor de Theol.
faculteit.

Van de Geref. kerk te Utrecht f 220,43 1/2;
van idem te Enschedé f 19,40 1/2; van idem
te Uithuizen f 26,20; van idem te Axel B
f 11,62; van idem te Oostburg f 10,25;
van idem te Heteren (halve coll.) 3,26;
van idem te Ter Aar f 0,82; van idem te
Alfen a/d Rijn f 13,68 1/2; van idem te
Bodegraven f 12,40; van idem te Leimuiden
f 1,79; van idem te Nieuwkoop f 1;
van idem te Nieuwveen f 3,36; van idem
te Naarden f 1,11 1/2; van idem te Onds-
hoorn f 3,72; van idem te Waarder f 3,83;
van idem te Oude Wetering f 5,60 1/2; van
idem te Woerden f 5,44 1/2; van idem te
Woubrugge f 1,24 1/2; van idem te Zwanmerdam
f 5,54.

Aan Schenkingen:

Door den heer G. de Leeuw te Utrecht,
gevonden in de collecte f 5; van de Wed.
B f 2,50; van Z. te A. f 100; van den
heer W. Rooze te Antwerpen f 3,25.

Voor de Medische Faculteit:

Door den heer A. J. Kortweg te Klun-
dert f 13; door den heer J. N. van Zan-
ten te Zeist uit Doorn f 21,40; door den
heer Johs. de Jongh te Haarlem van R. B.
f 2,50.

Voor het Studiefonds:

Door den heer H. J. Flipse, van de ver-
voor het studiefonds f 182; van de Meis-
jesvereeniging „Onze verwachting is van
den Heere” te Heusden f 25.

VERSLAGEN

DER VERG. VAN CLASSES.

Kort Verslag van de Vergadering der Classis Tiel,

gehouden te Geldermalsen, 6 Oct. 1897.

Een ingekomen schrijven van 't Curatorium der Theol. School gelezen wordt. Nadat door Ds. de Haas, als curator, nader toelichting gegeven en deze zaak dringend is aanbevolen, wordt, met goedvinden der vergadering, br. N. v. d. Blom te Zulichem aangewezen als de persoon, om in bijzondere mate zich met de aangelegenheden van financiële steun voor de uitbreiding der Theol. School te belasten, die dit met bereidwilligheid aanvaardt.

In tegenwoordigheid van deputaten, namens de particuliere (Prov.) Synode, die inmiddels ter vergadering gekomen zijn, heeft 't premtoir examen plaats van br. R. P. Haas, beroepen pred. te Tiel.

Bij 't voorafgaand onderzoek der stukken bleek, dat er in den beroepsbrief geen sprake was van gebondenheid van den dienaar des Woords aan Gods Woord, de G-ref. Confessie en D. K. Aan de kerk van Tiel werd opgedragen deze leemte aan te vullen, door het bij wijze van postscriptum in den beroepsbrief op te nemen.

Br. Haas, die, binnengekomen, hiertegen geen bezwaar heeft, draagt nu een deel eener predikatie voor over Openb. 1: 17b, 18, waarna het verdere onderzoek wordt ingesteld.

Het praesidies van de Synode-deputaten gehoord zijnde, wordt met eenparige stemmen tot toelating besloten.

Na een hartelijk woord van den praeses wordt den examinandus toegezonden Ps. 134: 3.

Namens de kerkvisiteatoren brengt Ds. Buitenhuis verslag uit van de gehouden kerkvisitatie. In dit rapport werd een nauwkeurig overzicht gegeven van den toestand in de verschillende kerken. Uit dit overzicht bleek, dat, met name in de vacante kerken, vele misstanden heerschen. O.a. werd in twee kerken op den dag des Heeren slechts éénmaal zondsdiensttoefening gehouden, waarvan in ééne tijdelijk; met een enkele uitzondering, werd in de meeste kerken weinig behoefte gevoeld aan den dienst des Woords en zoomede aan een eigen dienaar, terwijl dit laatste bij enkele stuitte op financiële bezwaren; behalve in ééne, werd in alle andere vacante kerken het H. Avondmaal hoogstens 2 maal per jaar gevierd, terwijl over 't algemeen door de belijdende leden zeer traag gebruik van het H. Avondmaal werd gemaakt, zoodat zelfs sommige ouderlingen en diakenen zich onthielden. Voor 't overige bleek de toestand in de kerken vrij gunstig.

Bespreking van het rapport wordt verdaagd tot de e. k. Classicale vergadering.

Instructie van Tiel, betreffende de verzorging van een pred.-weduwe, werd overgedragen aan deputaten ad hoc, terwijl de Classis aan genoemde kerk toezede, een jaarlijksche toelage van f 50 uit te keeren.

(Kerkblad No. 43.)

Classis Bolsward.

Kort Verslag van de Vergadering,

gehouden 6 October 1897 te Bolsward.

7. Door Dr. H. H. Kuyper, van Leeuwarden, die een uitnodiging daartoe bereidwillig had aangenomen, wordt een referaat gehouden inzake „Zondagsheiliging”. Met zeer veel belangstelling wordt spreker gevolgd in de uiteenzetting van dit 3-tal punten:

a. Hoe de Geref. kerken in hare belijdenis over het vierde gebod oordeelen.

b. Hoe de bezinzelers, daarin nedergelegd, door de Geref. kerken, blijkens hare historie, zijn in praktijk gebracht.

c. Welke algemeene regelen voor de huidige omstandigheden daaruit zijn af te leiden.

Nadat door onderscheidene broeders nog nadere inlichtingen zijn gevraagd en door den referent, voor zoover mogelijk, zijn gegeven, spreekt de vergadering, bij monde van den praeses, haar hartelijken dank uit jegens Dr. H. H. Kuyper voor diens keurig en uitgebreid referaat, hetwelk, naar met blijdschap werd vernomen, zeer waarheidsgetrouw in druk zal verschijnen.

8. Door den ouderling Camping wordt verantwoording gedaan van de ingekomen gelden voor de kerk van Exmorra c.a., ter schulddelging in hare vroeger gezonden circulaire aan de Geref. kerken. Totaal is ingekomen een bedrag van f 1358,54. De Classis hecht hare goedkeuring aan de wijze, waarop deze gelden zijn besteed.

10. Door den ouderling Camping wordt gerapporteerd inzake de voorgestelde combinatie van de kerken te Tjerkwerd c.a. en Exmorra c.a. Met de beide voorgestelde conclusies vereenigt zich de vergadering, waarin ligt opgesloten, dat beide kerken diligent zullen zijn.

11. Naar aanleiding van een ingekomen stuk van het Curatorium der Theol. School wordt Ds. J. Op 't Holt vanwege de Classis aangewezen om de aangelegenheid van financiële steun ter harte te nemen. Bij de behandeling dezer zaak wordt door verschillende broeders gewaard op de onnodig kostbare wijze van inrichting ter opleiding van dienaren des Woords. Besloten wordt dit oordeel der Classis aan het Curatorium mede te deelen.

(Kerkblad No. 43.)

Korte Notulen van de Vergadering der Classis Franeker,

op 7 October 1897.

Van de circulaire van het Curatorium der Theol. School wordt kennis genomen en de kerken van Minnertsgra en Arum aangewezen de belangen der Theol. School te behartigen in de Classis.

Art. 7. Ds. Dalhuijsen brengt rapport uit van de bijeenkomst in zake de Zending namens de Classe. Dit rapport constateert, dat de eerste bijeenkomst, te Franeker gehouden, uitnemend geslaagd is.

De kerken van Lollum en Arum worden aangewezen om een volgend jaar een dergelijke vergadering te organiseren. Voorts wordt de wenselijkheid uitgesproken van de verspreiding van een tractaatje in de kerken der Classe; de uitvoering van dit plan wordt aan Dr. Hania opgedragen. De kerken van Oosterbierum en Sexbierum ontvangen den dank der vergadering voor den arbeid in deze zaak verricht.

Art. 9. Dr. Hania en Ds. Willering rapporteeren in zake een geval van bevoegdheid tot huwelijksbevestiging. De conclusie van het rapport, aldus luidende: „De gestelde vraag moet ontkennend worden beantwoord en blijkens hetgeen volgt uit de besluiten der Midd-landsche Synode en blijkens hetgeen het Huwelijks-omlijst zelf ons dienangaande leert.” — wordt eenparig aangenomen.

Art. 10. Ds. Allaart brengt rapport uit in zake Dronrijp. In bespreking gebracht, komt de vergadering na lange discussie tot het besluit, dat de kerk van Dronrijp het kerkelijk gebouw aldaar door aankoop zal overnemen.

(Kerkblad No. 43.)

Verslag van de Vergadering der Classis Gouda,

gehouden te Gouda op 12 Oct. '97.

Ds. Dalhuijsen brengt rapport uit over de kerkvisitatie in het ééne gedeelte der Classis. Bij de bespreking daarvan wordt ook gehandeld over de quaestie van ineenmelting te Schoonhoven. De Classis dringt er ten ernstigste op aan, dat de pogingen tot ineenmelting worden hernieuwd.

Ondertusschen komen ter vergadering de predikanten Douma en v. d. Munnik, praeses en scriba der Prov. deputaten voor Hulpbehoevende kerken, om inlichtingen te vragen, naar aanleiding van het verzoek om subsidie voor de kerk van Krimpen a/d Lek. Inlichtingen over den toestand dezer gemeente en hare financiële draagkracht worden verstrekt. De Classis handhaaft hare aanvraag voor Krimpen a/d Lek.

Ds. Kropveld brengt rapport uit van de kerkvisitatie in het andere deel der Classis. Naar aanleiding hiervan wordt ook bij de kerk van Gouda ernstig aangedrongen, dat zij voortga met pogingen tot ineenmelting.

Besloten wordt voortaan de collecten voor de V. U. en Theol. School te halveeren.

Bij monde van Ds. v. d. Heijden rapporteert de commissie om de Classis te dienen van consideratie en advies inzake de combinatie tusschen de kerken van Reeuwijk, Sluipwijk en Haastrecht.

De conclusie der commissie is:

1. dat de Classis aan de kerken van R. S. en H. adviseere:

1o in art. 7 van het contract van combinatie als alinea 1 deze bepaling op te nemen:

„Dit contract geldt, zoolang de door de 3 kerken beroepen leeraar blijft. Bij iedere vacature verkrijgt elke kerk hare volle vrijheid van handelen.”

2o In art. 1 in plaats van „voor zoolang” te lezen „dewijl”.

3o Art 5 aldus te lezen:

„Geen der 3 kerken kan zich, zoolang zij gezamenlijk een dienaar des Woords hebben, aan deze overeenkomst onttrekken, tenzij één of twee kerken dien dienaar des Woords alleen begeeren te onderhouden op denzelfden voet, als waarop door de 3 kerken voor zijn onderhoud gezorgd wordt.”

„In geen geval kan de ontbinding dezer overeenkomst plaats hebben zonder medewerking en goedkeuring der Classis.”

Brede discussie. Ds. Dalhuijsen doet dit voorstel:

„De Classis van oordeel, dat in de tegenwoordige omstandigheden het bestaande contract niet gewijzigd kan worden, adviseert aan de kerken van R. S. en H. om voort te gaan gemeenschappelijk een dienaar des Woords te beroepen, tot tijd en wijle ook de kerken van Reeuwijk en Sluipwijk in staat zullen zijn, zonder Haastrecht een eigen leeraar te onderhouden.”

In stemming gebracht, krijgt het voorstel Dalhuijsen 9, het voorstel der commissie 23 stemmen. Het laatste is dus aangenomen. (Kerkblad No. 43.)

Classis Woerden.

Vergadering van 14 Oct. '97 te Aifsen a/d Rijn.

De aandacht der vacante kerken wordt gevestigd op een broeder, die tijd en krachten gaarne beschikbaar stelt.

Na lezing der circulaire van Curatoren der Theol. School, wordt Ds. Schuurman benoemd tot Classicaal agent met last om te zorgen voor de benoeming van plaatselijke agenten door de kerkeraden.

Een aanhangige tuchtzaak wordt een schrede verder gebracht en deputaten benoemd om uit te voeren, wat noodig is, opdat deze procedure zoo

mogelijk op de eerstvolgende vergadering tot een einde kan komen.

Voorts blijkt, dat een der kleinere kerken niet bijzonder ing-nomen is met een plan tot combinatie met eene naburige gemeente.

Gevraagd wordt, of er bezwaar tegen bestaat, dat vaste goederen, waarvan de opbrengst ten voordele der diakonie bestemd is, op naam der kerk worden geschreven.

Eenparig oordeelt de Classis van neen, indien maar duidelijk deze bestemming in de notulen des kerkerads wordt aangetekend.

Besloten wordt D. V. in het volgende jaar weder een zendingdag te houden.

Door een der broeders wordt aanbevolen dan als onderwerpen te behandelen: 1o Sadrach en 2o de m-dische zending. (Kerkblad No. 44.)

Kort Verslag van de Classicale Vergadering te 's-Hertogenbosch,

27 Oct. 1897.

4. De vergadering acht het voorloopig ongewenscht, de korte predikatie te houden.

5. Op voorstel van de kerk van Vrijhoeve wordt besloten de percentage, voor wat betreft de bijdragen voor de Kas voor Emer. pred., pred.-weduwen en -weezen, voorloopig als volgt vast te stellen:

's-Bosch 32%, Heusden 7%, Veen 7%, Vrijhoeve 10%, Tilburg 7%, Sprang 6%, Helmond 2%, Helenaveen 2%, 's Gravenmoer 7%, en Genderen 20%.

6. Beroep en attesten van Ds. Bosch, die naar Almkerk vertrekt, worden geapprobeerd.

7. Helenaveen vraagt, wat te doen als het lokaal, door deputaten tot de lwendige zending en Bijbelcolportage aldaar geplaatst, verkocht mocht worden.

Antwoord: Er blijft dan niet veel meer over dan in een woonvertrek te vergaderen. Echter zal de Classis nadere beslissing nemen, indien het zoover mocht komen.

8. Helmond vraagt de hulp der Classis voor de benoeming van een oefenaar. Er is nog f 200 voor noodig. De Classis machtigt deputaten voor de Hulpbehoevende kerken na ingesteld onderzoek aan Helmond de helle te verschaffen, bij dien de andere helft op een andere wijze gevonden kon worden.

9. Inzake een schrijven over den financiële toestand der Theol. School werd besloten, naast de gewone oeder de 6 Dec.-collecte te houden; de kerk van 's-Bosch te benoemen, om in onze Classis meer bijzonder te arbeiden voor het belang der Theol. School; en het optreden van sprekers en het winnen van contribuanten al de kerken ten zeerste aan te bevelen.

Vergadering der Classis Groningen,

28 October 1897 te Groningen.

Uit de mededeelingen blijkt, dat de geschillen te Ten Boer, tot een gelukkig einde zijn gebracht.

Ter sprake komen de vragen, door Bedum A op verzoek der Classis aan al de kerkeraden ter overweging gezonden, inzake de Theol. School. Na discussie wordt besloten, eene commissie van advies te benoemen, om op de Classis van April de vergadering aangaande deze zaak van voorlichting te dienen.

Tot zoodanige commissie worden benoemd, de predikanten T. Bos, J. Langhout, J. Westerhuis, A. van Wijk en H. J. Kouwenhoven.

Naar aanleiding van de circulaire der Curatoren van de Theol. School, wordt Ds. T. Bos benoemd tot behartiging van de financiële belangen der Theol. School binnen deze Classis.

Een schrijven uit S. kan niet worden behandeld, om reden dat de schrijver het verband met de kerken heeft verbroken.

Buitenlandsche Kerken.

Afwaltigen. In Amerika doet in den laatste tijd de predikant Benjamin Mills veel van zich spreken, omdat hij de waarheid, die hij eertijds predikte, heeft verloochend. Als predikant in de Presbyteriaansche kerk zijn loopbaan begonnen, is hij later als evangelist van de Congregationalistische kerk werkzaam geweest. In die laatste betrekking heeft hij in Grand Rapids veel opgang gemaakt. De beweging door hem teweeggebracht, moet echter weinige vruchten achtergelaten hebben, wat geen verwondering wekt, als men weet, dat hij, naar zijne eigene getuigenis in dien tijd, de waarheid niet heeft verkondigd, al meenden velen dit nog.

Thans heeft hij openlijk de waarheid verloochend. In „the Congregationalist” heeft hij een stuk geplaatst, waarin hij, van zijn tegenwoordig standpunt rekenschap gevend, mededeelt, wat hij is en hoe hij daartoe kwam. Hij zegt, dat hij niet plotseling maar allengs er toe gekomen is, om de waarheid, die hij godgeleerde meeningen noemt, te verwerpen. Met het loslaten der meeningen beweert hij, toch den godsdienst behouden te hebben, en „inspiratie te hebben ontvangen voor toekomstige ontwikkeling”.

Zijne theorieën over de leer zijn langzamerhand gewijzigd, hoewel hij als evangelist nooit „de theologie der oude school” gepredikt had, wijl die hem toen al onnatuurlijk en onzedelijk voorkwam. Door het licht, dat geschiedenis, wetenschap, wijsbegeerte en critiek hem verschaften, is hij na onderzoek, studie en gebed, er toe gekomen, om „de gevolgtrekkingen en onderstellingen van de moderne gedachte met betrekking tot het heelen en tot de openbaring” aan te nemen.

Openlijk spreekt hij uit, dat hij altijd gesympathiseerd had met de ideeën van eenige moderneren, wier namen hij noemt. Dit getuigt niet van 's mans eerlijkheid, omdat hij bij de aanvaarding van het predikambt in de Presbyteriaansche kerk verklaard had, met de belijdenis dier kerk in te stemmen.

In plaats van de leer der kerk, die hij „oude theorieën” noemt, heeft hij nu „gevolgtrekkingen en onderstellingen der moderne gedachte” aanvaard. Hij is echter naar zijne eigene verklaring, door de ontvangene „inspiratie voor toekomstige ontwikkeling” niet veel verder gekomen, want de vooruitgang van theorieën tot onderstellingen is niet groot.

Over de H. Schrift, over den persoon en het werk van Christus en over het toekomstend leven heeft hij geen voorstelling, want

hij wil daarover niets stellen en ook niets ontkennen, wat hierop neerkomt, dat hij er niets van weet.

Hij is lid van de Presbyteriaansche en Congregationalistische kerk, hoewel hij naar zijne eigene verklaring, bij de Unitariërs behoort, wijl daar de vrijheid van gedachte heerscht en hij met hun beginsel vereenigt is. Hij heeft zich echter bij hen nog niet aangesloten, omdat hij tot hertoe vreesde, dat men hem dan zijn lidmaatschap van beide genoemde kerken ontnemen zou en hij dan zijn invloed verloor, om deze mede te helpen brengen op het standpunt der Unitariërs. Hij hoopt toch, dat alle kerken als deze zullen worden, dan zullen de beginselen van het echte Protestantisme zeegeveeren, want dan wordt „het vrije denken en de ongebreidelde godsdienstige practijk” algemeen toegelaten en zal de algemeene ontwikkeling bevorderd worden.

Misschien hooren wij later ook nog van hem, dat hij lid geworden is van de Unitarische gemeenschap, omdat hij binnenkort aan het presbyterie en aan de Congregationalistische conventie zijn standpunt zal blootleggen. Hij hoopt dan, dat men hem niet als lid van die kerken schrappen zal. Voor die hoop heeft hij eenigen grond, omdat vele groote mannen uit beide kerken hem vertrouwelijk hebben medegedeeld, dat zij met hem gelijk denken. Wanneer hij in die kerken blijft, dan zal hij met die groote mannen samenwerken, om den leerstellig grond dier kerken te ondermijnen en tot de stichting van de groote wereldkerk te komen, waarin Christen en Jood, Mohammedaan en Heiden samen kunnen wonen, omdat men daar alleen belijden zal: wij gelooven allen aan één God.

De geschiedenis van Mills toont, dat Presbyterianen en Independenten in N. Amerika het met de handhaving der leer niet ernstig opnemen; vooreerst omdat die man lid van beide kerken is en ook omdat men hem in het verbreiden van zijne „moderne onderstellingen” ongemoeid laat, zoolvan Presbyteriaansche als van Independentische zijde.

Is Mills in naam nog Christen gebleven, anderen vallen zoo ver af, dat zij ook den Christennaam prijs geven. Uit Japan wordt medegedeeld, dat daar onlangs eenige Christenen tot het Schintoïsme, den godsdienst der Japanners, overgegaan zijn. Drie Amerikanen met hunne huisgenooten en één Duitscher met zijn gezin, te samen 20 personen, hebben in den O-jaschiro tempel te Isunio de volgende belofte afgelegd: „wij

zullen den Schinto-tempel O-jaschiro te Isunio van heeler harte tot in den dood getrouw blijven en voor het vervolg al zijne geboden gehoorzamen”.

Den 14en September werd het Orientalisten-congres in Musée Guimet te Parijs met eene Boeddhistische ceremonie besloten, waaraan ongeveer 200 personen deelnamen. Eene groote zaal was als een Boeddha-tempel ingericht, boven het altaar stond een banier met de kleuren van den regenboog. De binnentredenden legden voor het altaar bloemen neder, die zij niet durfden ruiken, omdat de geur alleen aan Boeddha gelaten moest worden. De directeur van het museum Guimet sprak over den oorsprong en de filosofische leer van het Boeddhisme, Dharma, die als hoogepriester fungeerde, vierde den sterfdag van den in 1887 gestorvenen Franschen geleerde Burnouf, die voor het Boeddhisme het eerst in Frankrijk gewerkt heeft. Hierop zong hij een eentonig lied, waarin hij den vrede en het algemeen welzijn der menschen afsmeekte. Aan het slot van de ceremonie werd een lang lint van gele zijde losgerold, dat ieder der aanwezigen in de hand moest nemen en waarvan hij een stuk moest afknippen om dit ter herinnering mede te nemen.

Er is niet bij gemeld of de 200, die bij deze Heidensche handeling tegenwoordig waren, allen aanhangers van het Boeddhisme waren, of dat onder hen ook nieuwsgierigen waren.

Hoe het ook zij, deze vertooning bewijst, dat er maar ééne schrede is tusschen het moderne Christendom en het Heidendom, en dat zij, die Gods Woord verlaten geen wijsheid overhouden, maar tot allerlei dwaasheid vervallen.

SCHOLTEN.

Dr. Legrain heeft door feiten en cijfers aangetoond, hoe groot de invloed der vrouw is in den strijd tegen de dronkenschap. Chicago is het middelpunt van meer dan 400000 vrouwen over de Vereenigde Staten verspreid, die door de pers, Zondagsschool, keukenscholen, evangelizatie, geheel-onthoudings-hospitelen enz. werken. In sommige Staten hebben zij door haar stemrecht den verkoop van sterke dranken geheel weten te verbieden. Zoo hebben zij ook veel gedaan in Zweden, Noorwegen en Finland. In Engeland zijn 672 vrouwen-vereeningen met dit doel. Zweden telt meer dan 110000 geheel-onthoudsters; Noorwegen 57000. Vooral ook onder de Goede Tempeliers, die

in Amerika 600,000 leden tellen, onder de hoogere standen, zijn veel dames. Sedert 1894 bestaat in Noorwegen plaatselijke vrijheid in dezen; thans zijn er door den arbeid der vrouwen 11 steden van de 13, die den drank geheel verbieden.

„FILIPPUS” Vucht.

Hebben we reeds meermalen kunnen aangezien, dat de Heere het werk der Traktatverspreiding niet ongezegend laat, door de goede hand onzes Gods zijn we in staat, bij vernieuwing op eene belangrijke vrucht de aandacht te mogen vestigen.

Een liefdelijke Broeder, met wien we reeds sinds vele jaren in zeer vriendschappelijke betrekking staan, deed de volgende aangename tijding ons toekomen.

„Door onze afdeling van „Filippus” wordt, wanneer het kan, bij de verspreiding ook gesproken over de traktaten, die ter hand worden gesteld. Zoo vroeg een der broeders aan eene vrouw, of zij ook ter kerk ging, waarop een ontkennend antwoord volgde, versterkt met de opmerking: „Daar hebben wij menschen geen tijd voor; wanneer je alle dagen hard moet werken, dan ben je blij, als je eens wat rust hebt” enz.

Naar aanleiding van deze verontschuldiging werd een Traktatie gegeven over de Zondagrust, hetwelk blijkbaar goed had gewerkt; want toen later diezelfde vrouw weer bezocht werd, gaf zij de begeerte te kennen Dominé X. wel eens te willen hooren, om reden die door den een geprezen en door den anderen gelakt werd; nu zoude zij wel eens willen weten, wie gelijk had.

Natuurlijk werd zij in haar voornemen aangemoedigd, met dit gevolg, dat die Leeraar haar zóó best beviel, dat zij de volgende week er zelfs tweemaal heenging, en ook haar man sterk aanriid, toch eens mee te gaan.

En hoewel haar vriendelijke raad eerst beantwoord werd met het verzoek om toch met „dat gezeur en gekwezel” op te houden, mocht zij ten slotte toch de overwinning behalen.

Nu begon de Heere krachtadig door te werken; want hoe meer dat zij ter kerk kwam, hoe beter zij zichzelf leerde kennen, en hoe meer lust zij gevoelde om des Heeren Woord te onderzoeken, en in des Heeren wegen te wandelen; ook om bij de gemeente des Heeren zich aan te sluiten. Dit kon haar man, hoeveel hij anders haar toefaf,

in het eerst niet al te goed hebben; de Heere heeft echter ook in dezen getoond, dat Hij geeft den wensch van allen die Hem vreezen, en dat Hij hunne bede nimmer afgewezen heeft. Zij mocht bij den kerkeraad hare begeerte te kennen geven, die tot wederkeeringe blijdschap weldra kon worden vervuld; zoodat zij met vrijmoedigheid tot de rechten der gemeente werd toegelaten.

„Filippus” hield echter nog niet op; wel was men zeer dankbaar voor hetgeen de Heere had gedaan; maar ook de kinderen, die nog immer op de staatsschool gingen, wilde men zoo gaarne voor Jezus winnen.

Daarom gaf men der moeder eenige Traktaties, die wezen op de roeping der ouders om hunnen kinderen Christelijk onderwijzen te geven of te doen geven; en ook deze poging heeft de Heere gezegend. Wel ging het niet gemakkelijk, te minder omdat ook met de centen moest gerekend worden. Hoe zwaar echter de strijd ook was, de overwinning mocht worden behaald; zoodat nu de kinderen worden onderwezen naar den eisch van hun weg; onderwezen overeenkomstig het dierbare en onfeilbare woord des Heeren. En niet alleen dit; maar ook gaan zij trouw ter catechisatie, terwijl de oudste zoon, die soldaat is, zeer getrouw ter kerk komt, in onderscheiding van zoo menig jongeling uit Gereformeerden huize, die de middelen der genade verwaarloost, en zelfs aan vriendschappelijk bezoek en liefderijke vermaning tracht te ontkomen.”

Hoe bemoedigend niet alleen voor de Broeders, die Traktaten verspreiden, maar evenzeer voor hen, die deze verspreiding steunen; ja voor allen, die in dit werk belangstellen.

Laat dit ons dan aanspooren om arbeid en arbeiders gedurig te gedenken voor den troon der genade; biddende, dat het den Heere moge behagen, alom rijken zegen op dezen tak van Evangelizatie te schenken.

Maar spore het tevens ons aan om „Filippus” hoe langer hoe meer te steunen, ook door het aanwerven van leden; ten einde men meer kracht kunne ontwikkelen, en ook anderen in het gezegend en zegenrijk werk der Traktatverspreiding mogen meedoen.

Met hartelijken dank voor bovenstaande mededeeling wordt de Broeder, die er ons mee heeft verrast, en de Afdeling, waar zoo gezegende vrucht is geplukt, den Heere des oogstes biddend bevolen door hun mede-arbeider in het Godsrijk.

E. KROPVELD.

Waddingsveen, Oct. '97.

Gereformeerd Traktaat-genootschap „FILIPPUS.”

De Bestuursvergadering van „Filippus” wordt D. V. gehouden, Donderdag 18 Nov. a.s., te Utrecht. Stukken voor deze vergadering gelieve men voor 17 Nov. te zenden aan

J. TER BORG, Secr.

Wolvega, 1 Nov. 1897.

Gereformeerde Zondagschoolvereniging „Jachin.”

Aan de afdelingen en onderwijzers wordt bericht, dat de Kalender van 1898 ter perse is. Hun, die tegen billijke prijsverhoging een steviger omslag om den Kalender wenschen, wordt verzocht, dit tijdig aan den Uitgever A. Gezelle Meerburg te Heusden op te geven.

Met blijdschap vermeld ik, dat onze correspondent, br. P. Koster te Zegwaard, aan Jachin een 20-tal nieuwe leden heeft bezorgd. Laten alle correspondenten hierna een voorbeeld nemen. Het blijkt, dat er met goeden wil wel wat kan gedaan worden.

Nog vestig ik de aandacht op de nieuwe belooningskaartjes, No. 1, 2 en 3. Ieder Zondagschoolonderwijzer wordt uitgenoodigd er kennis mede te maken.

De Secretaris,

S. J. VAN WIJCK.

Heerenveen, 1 Nov. '97.

Scheurkalenders in de Kazerne.

Van Mej. Suzanna Hooghart, Dordrecht f 1,—
Van P. P. te Amsterdam: f 6,—
voor Indië f 6,—
voor Nederland f 4,— 10,—
Van Mej. de Wed. ten Hoor, Uithuizermeeden f 1,—

Blijkt het alweer uit deze opgaven, dat er zijn, die gedurig iets afzonderen voor onze soldaten — welk een uitnemend voorbeeld is dit voor anderen om er eens mede te beginnen.

In de hoop, dat dit weldra geschiede, zegt voor het ontvangene vriendelijk dank
E. KROPELD.

Waddingsveen, 29 Oct. '97.

Militair Televis te Kampen.

In hartelijken dank ontvangen van: De Recteer-vereening Excelsior f 7,20
Ds. Kropveld, Waddingsveen - 2,50
Den Heer Rietberg, Winterswijk - 2,—
Mejuffr. C. M. Vetten, Dordrecht - 1,—
Coll. op het jaarfeest van de Jong-Ver. „Obadja” te Enschede - 10,72
Namens het Bestuur,
H. v. OLSST, Penningmeester.

Centrale Pastorale Conferentie.

(Slot van No. 42.)

Heeft de Centrale Pastorale Conferentie nog reden van bestaan? Deze vraag, voorkomende op de Agenda als het laatste punt wordt thans aan de orde gesteld. Algemeen is men van oordeel, dat deze Conferentie niet mag ophouden te bestaan. Hoezeer toch de Provinciale Conferenties te waardeeren zijn en Provinciaal niet kunnen afwerpen, in zaken van algemeen actueel belang, kan deze Conferentie, die voor broeders uit alle Provinciën toegankelijk is, ter voorlichting uitnemende diensten blijven bewijzen. Dienovereenkomstig wordt dan ook besloten.

Het Comité, dat de samenroeping en leiding dezer Conferentie tot dusverre op zich nam, had zijn mandaat in handen der Vergadering gesteld en zich van advies onthield. Met wijziging van de tot nu toe gevolgde gewoonte, werd gerdvonden, dat tot het Comité voortaan, behalve 3 dienaren des Woords, ook een onderling en een diaken zullen behooren. Een tweetal broeders worden aangewezen, die bereid zijn de stemmen op te nemen en van den uitslag in de namiddag-vergadering te rapporteren.

Een half uur wordt Pauze gehouden. Na de Pauze treedt Prof. Lindeboom op en leest zijn referaat over: „Eén zijn”, *Exegetisch van Joh. 17: 21*, voor.

Deze tekst is, zeide ref., misschien de meest bekende en gebruikte uit het zeg Hoogepriesterlijk gebed. Voor allerlei zie van kerken en kringen der Christenen heeft men zich in den loop der tijden op deze bede des Zaligmakers beroepen. In de laatste jaren ook onder de Gereformeerden in Nederland. Afgescheidenen hebben er kracht in gezocht tegen het zelfstandig optreden der Uoleerenden, en Doleerenden hebben Afgescheidenen met dezen tekst tot vereniging of hereeniging aangemaand. En in de laatste jaren doet deze tekst in allerlei kring en op allerlei wijze dienst als afdoend bewijs, dat samensmelting van plaatselijke kerken noodzakelijk is en geen uitstel lijden mag.

Spr. zal trachten den waren rijken zin van dezen tekst kortelijk te ontvouwen, in de hoop, daardoor iets er toe bij te dragen dat het oppervlakkig en dikwerf ong-past gebruik moede plaats maken voor dieper en dus beter inzicht, en voor erkenning van al de leering, die deze bede voor Gods volk van alle tijden bevat.

Daar het referaat in de Nov. aflev. van *De Vrije Kerk* zal worden gepubliceerd, deelen wij slechts de hoofdzaak mede. Spr merkte op, dat hier niet van een afgetrokken begrip éénheid sprake is, maar van een één-zijn, en niet van een één-zijn in een of anderen vorm of arbeid of kring, van een of andere uitwendige openbaring van het één-zijn, maar van het inwendige, het één-zijn zelf. Die levende en levens-eenheid bidt Jezus niet alleen voor zijn jongeren, maar voor alle geloovigen in alle tijden en in ieder oogenblik. Dat één-zijn aller geloovigen is niet alleen gelijkvormig aan, maar heeft ook zijn grond en regel

in de eenheid des wezens en des werkens van Jezus met den Vader. Een één-zijn met elkander uit kracht van het in-zijn in en dus één-zijn met Jezus Christus en den Vader. Die eenheid heeft tot banier het woord der Apostelen, door hetwelk allen die de Vader aan Jezus heeft gegeven, gelooven zullen, gelooven in Hem. Die eenheid bestaat: waarom bidt Jezus dan, dat zij één mogen zijn? Opdat dat één-zijn tot ontwikkeling en volmaking come, en openbaar worde. Tot eere van Jezus, als den Gezondene des Vaders. Niet tot behoudenis, maar tot beschaming der wereld, die door die levende, liefelijke eenheid van geloof en liefde der Christenen, huns ondanks, zal moeten toestemmen, dat Jezus meer is dan alle wijsgeeren en koningen, dat zijn verschijning en hare gevolgen alleen uit de zending Gods te verklaren zijn.

In eenige stellingen werd daarna de hoofdinhoud saamgevat, en daaraan eenige conclusiën ontleend, tot aanwijzing van onze roeping enz. naar deze bede des Zaligmakers.

Het debat bepaalde zich in hoofdzaak tot aanmerkingen op de bewering van ref., dat deze bede ten onrechte voor de samensmelting der Ger. Kerken wordt aangehaald. Ook meende men, dat ref. in stellingen en conclusiën toegaf, wat hij in het b. zin van zijn rede had ontkend, en dat hij ten onrechte de politiek en andere dingen hierbij had betrokken. In antwoord daarop begon ref. met te constateeren, dat niemand zijne uitlegging had bestreden; daardoor erken de men dus, dat Jezus hier niet van een of andere openbaring der eenheid spreekt, maar van het één zijn, van de inwendige eenheid! Dat ref. zich zelven zou hebben tegengesproken, was z. i. misverstand bij die broeders. Hij had reeds in 't begin verklaard, niet te ontkennen, dat deze bede ook voor de kerkelijke eenheid betekenis heeft, maar ontkend, dat deze bede van die eenheid en samensmelting op zich zelve sprak, veelmin daarvan alleen of in 't bijzonder. Wie ze zonder meer daarvoor wil aanhalen, moet aldus concluderen: alle geloovigen moeten in één kerkverband leven, want voor allen bidt Jezus; en dan moet men ook toestemmen, dat deze bede nog nimmer is verhoord geworden. In de stellingen en conclusiën heeft hij aangegeven, in hoever deze bede ook betekenis heeft voor het kerkelijk leven, en voor d. Gerf. Kerken in 't bijzonder. De roeping der geloovigen om ook in het maatschappelijk en in het staatkundig leven en optreden één te zijn, en vurig biddend, met alle kracht daartoe te arbeiden, met loslating van alle steunzoekij bij partijen, die het woord der Apostelen verwerpen of vermengen — w.s. door hem er niet bijgehaald, maar die ligt in den tekst en volgt uit de rechte uitlegging. Die tegenwerping kan ref. allen verklaren uit de gewoonte, om deze bede zoo maar en schier uitsluitend van kerkelijke eenheid te verstaan. Na eenige re- en dupliek, verklaarde ref. gaarne te voldoen aan het verzoek om zijn referaat ook te kunnen lezen en rustig te overwegen. Ook wil hij gaarne de gedachtenwisseling voortzetten in de pers. 't Is ons allen toch te doen om de bevordering der ware, levende, eenheid der kinderen Gods en van de openbaring, dat zij één zijn, trots hun niet geringe verschillen; één in de rijke verscheidenheid van de gaven en krachten en werkingen des nieuwen, eeuwig-n levens, hetwelk het deel is van alle en van ieder waar geloovige.

Nu ook de bespreking van wat op dit referaat betrekking heeft, geëindigd is, brengen de broeders, die de stemmen ter verkiezing van een Comité hebben opgenomen, rapport uit. Twee broeders zijn met volstrekte meerderheid gekozen. Prof. L. Lindeboom te Kampen, en Ds. J. Vonk te Maassluis. Ter verkiezing van drie anderen wordt een tweede stemming gehouden. Gekozen werden nu: Ds. W. H. Gispin Jr. te Breukelen, de heer van Dijk, onderling der Gerf. Kerk te Utrecht, en de heer J. Bührman, diaken der Gerf. Kerk te Amsterdam. Den broeders, die de stemmen hebben opgenomen, wordt voor hunne moeite dank gezegd; en de broeders, die gekozen zijn, voor zoover tegenwoordig, verklaren zich bereid de hun opgedragen taak te aanvaarden.

Wij waken zeer op tot het lezen en overdenken van deze diep gedachte en tevens heldere en schoon gestelde Toespraak van den Amsterdamschen Hoogleraar, die ons de eenheid van leven en wetenschap, gelijk die ook uit ons Gereformeerd belijden volgt en blijkt, klaarlijk doet verstaan, en daardoor waardeeren.

RED.

„Van de zijde der Evangelischen.”

Terwijl er in de rechtzinnige kringen vrij algemeen verkondigd wordt, dat er door het bekende synodale besluit ten aanzien van den Doop hoegenaamd niets veranderd is (1), verneemt men van de zijde der zich noemde Evangelischen een ernstig protest tegen dat besluit. Reeds hebben wij in een vroeger Nr. van ons blad gewezen op het gevoelen van het *Evang. Ztbl.* en deze week werd ons eens afb. toegezonden van het tijdschrift „Geloof en Vrijheid”, een orgaan der evang. richting, waarin we een belangrijk artikel vonden naar aanleiding van Rom. 6: 3 en 4, door Ds. W. F. K. Klinkenberg, pred. te Leeuwarden, en handelende over den Doop. Daaraan ontleenen we het volgende:

„In de Synodale vergadering van '97 is een besluit gevallen, dat in de gevolgen met velerlei conflicten de vaderlandsche kerk bedreigt. Het betrof de vraag, of aangenomen lidmaten, zoo zij niet in de jeugd den doop ontvingen, bij de bevestiging behoorden gedoopt te worden. Wat tot het stellen der quaestie aanleiding mag hebben gegeven, ga ik niet stilzwijgen voorbij. De bezwaren of het bezwaar kwam hoofdzakelijk van „overgeestelijke voorgangers”, die, ik weet niet, welke bijzondere beschouwingen hebben

over de kerk des Heeren. De vanwege de Synode benoemde commissie achtte het wel eenparig wenschelijk, dat elk lid der gemeente gedoopt zij, maar de meerderheid der commissie — met welke de Synode meeging — was er tegen, den doop als verplichting op te leggen aan de aannemelingen, „zoo zij daartegen bezwaar hadden of daarom zich zouden terugtrekken.”

„Ik kan niet anders dan mijn diep leedwezen over dit besluit uitspreken. In geen enkel Protestantsch land der wereld, in geene enkele Evangelische gemeenschap, anders dan — door eene zonderlinge tegenstrijdigheid — bij zeer enkele gemeenten der Doopsgezinden, is over zulk eene zaak quaestie geweest; aan de Herv. kerk van Nederland is misdien de roem, dat zij rechtstreeks ingaat tegen de instelling des Heeren: een nieuw wapen, om haar te bestrijden en de bijbelsche vroomheid in den lande van haar afkeerig te maken; uit te drijven die velen, die aan de besliste verklaringen der apostelen de hoogste waarde, en met reden, toekennen.

„Maar hoe nu wenschte de Synode handelend op te treden tegen die dienaren der gemeente, die den doop voor de aan te nemen of aangenomen lidmaten wel verplichtend achten, en nu weigeren zulke jonge menschen, „die tegen den doop bezwaar hebben en daarom zich zouden terugtrekken”, tot de belijdenis des geloofs toe te laten? Zullen die predikanten gedwongen moeten worden, hen nochtans aan te nemen, op plechtstatige wijze te bevestigen en tot de bediening van het H. Nagmaal uit te noodigen? Wat zal dat voor eene aanneming of bevestiging zijn, niet alleen voor dien leeraar, die aldus een bevel zijns Heeren versmaad ziet (en dat wel gerugstond door het hoogste kerkelijke college, dat den leerling in 't gelijk stelt tegen zijn leeraar), maar ook wel eene aanneming voor dien jongeling of jonge dochter, die zoo hyperkritisch zich plaatst tegenover zijn onderwijzer! Moeten dan waarlijk hun gemoedsbezwaren meer geëerbiedigd worden dan die van den Evangeliedienaar?

„Op den kerkeraad kunnen zij zich beroepen. Maar als die het met den voorganger eens of ook niet eens is? Naar een ander predikant kunnen zij gaan. Maar als die, uren in den omtrek, niet te vinden, of er niet voor te vinden is?

„Ik zie met groote bekoming deze stap voor stap voortgaande ontbinding van het kerkelijk leven aan.

„Mij dunkt, de gemeente kan met dit besluit geen vrede hebben. Zij moet en zal zich op de Synode van '98 beroepen. Want den doop facultatief stellen, dat stemt niet samen met Petrus of Paulus of Johannes; het is toestemmen, dat de Christelijke gemeente van 18 eeuwen het door den Heiland haar geschenken zegel van haar hoogste roeping zonder noodzaak heeft ontvangen en geëerd”.

(1) *Het Nederl. Dagbl.*, in welks redactie ook de oud-kerkelijke Hoogleraar Dr. P. J. Muller zit, achtte in zijn Nr van 5 Octr. j.l. den Doop, krachtens dat synodaal besluit, feitelijk niet meer verplichtend.

(Nieuwe Sprokkelaar, No. 563.)

GESCHIED- EN LETTERKUNDIGE OPMERKINGEN.

VII.

Vrije Universiteit te Amsterdam. — Wernerus Helmičius. Academisch Proefschrift ter verkrijging van den graad van Doctor in de H. Godgeleerdheid, door Jan Hania Pzn. — Utrecht H. Honig. — 1895.

(Slot.)

Dat deze studie met veel omzichtigheid is te boek gesteld, toonen de noten en commentaren, bijna op elke bladzijde voorkomende. Nu is dit een opgelegde taak voor een ieder, die een Dissertatie of studie wil schrijven, — maar toch meenen we, dat Dr. Hania hier ongewoon veel ijver heeft betoond, — zoodat het boek meer dan een Proefschrift is.

Bronnen zijn geraadpleegd van de verst afiggende tot de dichtst bijzijnde, zoowel van godgeleerden als van louter historischen aard, zoowel van geestverwanten als van bestrijders der Gereformeerden. Vóór de auteur zijn oordeel neerschreef, onderzocht hij tot in de geringste bijzonderheid elks resultaten en beschouwing. Dit getuigen de gedurig voorkomende woorden, uitdrukkingen en volzinnen tusschen aanhalingsteekens; terwijl anderzijds zijne eigene uitspraken veelal vergezeld gaan van nootcijfers. En dit niet zoo maar voor den vorm, doch opzettelijk.

De auteur zegt hier zelf van in de Inleiding: „De aanhaling van bronnen en de aantekeningen vindt men wellicht soms te talrijk of ook te uitvoerig. Toch is hier allermest zucht tot vertooning in het spel; maar vooreerst wenschte ik Helmičius in geen enkel opzicht te sieren met een lauwerkran die hem niet toekwam, en wilde ik derhalve bij een nog zoo veelszins onbekend geleerde, door annotatie der bronnen, den lezer tot spoedige controleering van mijn zeggen in staat stellen. En voorts achtte ik enkele aantekeningen niet ongeraden, om op die manier kleine details aan de vergetelheid te ontrukken, eene gevonden fout te verbeteren of meer licht te laten vallen op Helmičius' tijd.”

Reeds een vluchtige inzage of het lezen van enkele bladzijden, doet gevoelen, dat zijn studie onder de bewerking steeds meer uitliep, doch dit weerhield den schrijver niet, dien arbeid voort te zetten.

Was het hem zelve niet naar den zin, dat de uitgave niet eerder plaats had; werd Z.W. door ambtsbezigheden en ongesteldheid dikwerf verhinderd, — bovendien moest hij dikwijls wachten om enkele bronnen machtig te worden.

Behalve de rijke inhoud van de meeste aantekeningen zelf, waarin de menigte zijders uitkomen, die weer naar de hoofdbronnen voeren, — moet m. i. ook genoemd worden, — zoowel wat den drukker als den auteur aangaat, — de zorgvuldigheid, waar

mede aanhalingen zijn weergegeven, — beide in de noten en in de bijlagen, van de oorspronkelijke stukken, — in spelling en zelfs in typografische teekens, ook in vreemde talen. En door een volledig register van persoonsnamen, met aanwijzing van al de bladz. waar zij voorkomen, kan de lezer op alle plaatsen naslaan. De auteur heeft voor deze accuratesse aanspraak op de erkentelijkheid van een ieder, die belang stelt in de bevordering der waarheid en de geschiedenis der Gereformeerde leer en hare leiders en belijders.

Dr. Hania komt ten opzichte van Helmičius, wat de eenheid van het Gereformeerde kerkverband aangaat, tot de slotsom: dat deze „uit volle overtuiging met ijver en beleid voor de handhaving of toepassing der Gerf. beginselen is opgekomen.”

Vrede en orde wist H. aan te brengen met behoud van de waarheid, „zonder den indruk te geven, dat hij wilde herschen.”

„Was hij in den Arminiaanschen strijd niet altijd even kloek, hij kan daarom niet een ontrouw of verdacht getuige van de „suivere leere” worden genoemd.”

Ofschoon nooit hoogleraar geworden, hoewel daartoe aangezoekt, „is H. als predikant nog al op den voorgrond gekomen”; „driemaal werd hij mede-aangewezen om den Bijbel te vertalen.” Veel heeft H. niet geschreven, en zijn twee voornaamste geschriften werden eerst na zijn dood uitgegeven.

Wie dit historische studie-werk belieft te lezen, zal ook hierin een ongewoon bewijs zien van schrijvers bescheidenheid, dat hij zelfs de beschrijving van Helmičius door Mevr. Bosboom-Toussaint in „De Graaf van Leicester in Nederland” tot mede-getuige aanhaalt en op drie plaatsen daarnaar verwijst. Historie en roman dus? Welke combinatie? Kan dat?

Welke, indier een geschiedschrijver als Groen van Prinsterer haar de eer toezede dat misschien niemand beter de verhouding van Leicester tot de Staten van Holland gevat en voorgesteld had, dan Mevr. Bosboom-Toussaint in hare historische romans, — waarom dan niet, indien men roman en historie hier kan schiften? En daartoe is zulk een biografie van Helmičius zeker meer dan iemand op dit punt doet.

Mevr. Bosboom doet Helmičius als den man van het (bijna?) juiste midden optreden, en we willen de bladzijde aanhalen, waarin zij hem gaarne, in haar irenische richting, als een man des vredes teekent. (Mochten wij door dit citaat twee boeken tegelijk hebben aanbevolen: we zullen ons dan gaarne die schijnbaar on gepaste uitwijking getroosten. Voor een „romanzeer” is Mevr. Bosboom hier vanzelf weér „langdradig”; doch ik wensch dezulken beterscha.) Mevr. B. zegt van Helmičius o. m.:

„Wernerus Helmičius, geprezen door beide partijen, waarin later de vaderlandsche kerk werd verdeeld, en toch niet flauwhartig weifelende tusschen beiden in, maar een ijverig en vrijmoedig voorstander van de zijne; Wernerus Helmičius was het . . . ; dien wij voor ons gevoel liever de eerst hadden laten optreden, in de rij der gereformeerde predikanten, die wij opvoerden, zoo de eischen van den roman het niet anders hadden gewild; maar niemand toch kan ons verdacht hebben, dat wij de Calvinistische predikanten van dien tijd het onrecht zouden doen eener vertegenwoordiging alleen door een Fraxinus en een Modet, in een werk te o. g. w. j. d. aan een gereformeerd predikant, die de blijdschap is van zijne kerk en niet de minste van hen, op wie hare verwachting rust. [Mevr. Bosboom droeg dezen roman op aan haren vriend, Dr. J. J. van Oosterzee.] En zeker, noch hem, noch een van zijne ambtsbroeders, onder wie ik mij trouwe en waarde vrienden kenne, zou ik willen bedroeven, door hun waardigen stand te bespatten met het slijk eener vroeger eeuw, en door enkel schaduwen te geven als Fraxinus en Modet, waar ik ook lichtpunten wijzen kan, als Gideon en Helmičius. [Ds. Fraxinus bejegende b.v. eene dolende vrouwenziel als een „voorverordeneerde ter verdoemenis”; 't welk noch in Calvijs leer, noch in het Evangelie ligt, — zegt Mevr. B.] Helmičius was een baken der tijden; hij was meer, hij was eene rots, maar eene rots, die een rijke ader van het levende water der liefde in zich sloot, en uit diens overvloed menigwerf der anderen gebrek wist te voorzien. . . .”

Ten slotte halen we slechts een paar stellingen aan uit het Proefschrift, die, na zulke historie, ook de actualiteit van het doctrinaal geschrift aanwijzen, en ook nog gedurig overwogen worden.

„XII. De „corte Predicatie uit Gods Woord,” gelijk ze genoemd wordt in „de oude Kerkenordering der Nederlandsche Gereformeerde kerken,” dient niet tot „stichting” der Classicale vergadering, maar tot beoordeeling, opwekking en leering van de dienaren des Woords, zoodat op de critiek na de predikatie de nadruk moet vallen.

„XV. Afschaffing van het verheven en zitplaatsen in de kerkelijke gebouwen is een niet te versmaden middel, waardoor de kerken de justere denkbeelden over de door Christus gemaakte sociale verhoudingen ingang kunnen doen vinden.”

C. M.

Boekaankondiging.

Tiende Zestel Kerstliederen voor Scholen en Huisgezinnen op bekende wijzen door D. van Wijck. Te Leiden bij D. Donner.

De heer van Wijck, hoofd der school voor Gerf. onderwijs te De Lier, heeft zich al meer verdienstelijk gemaakt ten behoeve van den Christelijken zang op school. Ook deze liederen kunnen we weer aanbevelen. Het is den maker goed gelukt de moeilijkheden van sommige, vooral Engelse, melodieën, waarop de liederen aangelegd zijn, voor onze metriek te overwinnen, en de inhoud beantwoordt aan het eenvoudige maar verheven doel.

C. M.

Stoomdruk van Zalsman te Kampen.